

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi Bilim Dalı

ÇAĞDAŞ SİYASET TEORİSİNDE KİMLİK VE POPÜLİZM

Duygu KARABULUT

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

ÇAĞDAŞ SİYASET TEORİSİNDE KİMLİK VE POPÜLİZM

Duygu KARABULUT

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Duygu Karabulut tarafından hazırlanan "Çağdaş Siyaset Teorisinde Kimlik ve Popülizm" başlıklı bu çalışma, 27.11.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Aylin Özman Erkman (Başkan)

Doç. Dr. Ruhtan Yalçiner (Danışman)

Prof. Dr. Berrin Koyuncu Lorasdağı (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Duygu KARABULUT

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Doç. Dr. Ruhtan YALÇINER** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Duygu KARABULUT

Anneme...

TEŞEKKÜR

Bu tezin araştırmadan yazımına, sunumundan yayınlanmasına her aşamasında değerlendirmeleri ve önerileri ile ufkumu ačan, her daim yanımda olan danışmanım Doç. Dr. Ruhtan Yalçınler hocama en içten saygı, sevgi ve minnetlerimi sunuyorum. Hayatıma dair eşsiz dokunuşlarından birinin daha onun adıyla beraber anılacak olmasından onur duyuyorum. Bu tezin nihai halini alması için, tartışmaları gözden geçirerek derinleştirmeme olanak tanıyan jüri üyelerim Prof. Dr. Berrin Koyuncu Lorasdağı ve Prof. Dr. Aylin Özman Erkman hocalarıma da değerli katkılarından dolayı çok teőekkür ederim. Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü düşünmeye, araştırmaya ve yarını inşa etmeye dair bana olmak istediğim yeri göstermede her zaman rehberlik etti. Bunun için üzerimde emekleri olan bölüm hocalarımla her birine ayrı ayrı çok teőekkür ederim. Tezimin zamansal ve zihinsel yoğunluğunu paylaştığım sıra arkadaşlarıma, dostlarıma da yakınlıkları için çok teőekkür ederim.

Her anımda adı dilimde, varlığı kalbimde yaşayan annem Sezer Aydemir'e teőekkürlerin en büyüğünü ediyorum. Evlatlarına kol kanat geren adanmışlığına, emeklerine, hayatın acısına tatlısına her gününde dimdik ayakta duran dirayetine, azmine, yaşama sevincine, neşesine, bir gülüp bir söyleyen tavrına, fedakârlıklarına, duruşuna borçluyum bugüne erişebilmeyi de. Her zaman kararlarımın arkasında duran, beni gayretlendiren babam Sebahattin Karabulut'a da emekleri için çok teşekkür ederim. Son olarak kardeşlerim Tutku ve Tugay'a çok teşekkür ederim. Kardeş olmanın, cana can yoldaş olmanın, birlik olmanın, birbirimize dayanak olmanın anlamını her geçen gün daha da var ettikleri için, varlıkları için.

Duygu Karabulut

Ocak, 2024

ÖZET

KARABULUT, Duygu. *Çağdaş Siyaset Teorisinde Kimlik ve Popülizm*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Kavramsal olarak 'siyaset' ile 'siyasal' arasındaki fark, çağdaş siyaset teorisinde popülizmi anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Siyasal olanı popülizmin adı olarak düşünmek, Laclau'nun siyasal düşüncesinde antagonizmayı, hegemonyayı ve kimliği düşündürmektedir. Negatifliğe, olumsuzluğa ve antagonizmaya dayanan Laclau'nun popülizm kavramı, siyasal olanın tanımlayıcı özelliğidir. Kavram, ontik ve ontolojik arasındaki sol-Heideggerci ontolojik farklılığa dayanmaktadır ve Oliver Marchart'ın Laclau'nun siyasal akıl yürütmesinden yola çıkan post-temelci politik düşüncesindeki siyaset ile siyasal olan arasındaki siyasal farklılığı yansıtmaktadır. Bu açıdan popülizm, siyasal mantığı açıklar ve bu araştırma sırasında da gösterildiği gibi, mantığı hem antagonizma anlamında siyasal olana hem de kimlik anlamında hegemonya teorisine doğru birleştirir. Post-temelci siyasal düşüncede farklılığı ve kimliği tanımlaması ve daha genel anlamda demokrasi teorisindeki güncel tartışmaları toplumsal hareketlerle ilişkileri üzerinden anlamlandırması nedeniyle popülizm kavramı, bu tez için ayırt edici nitelikte önemlidir. Tez boyunca toplumsal hareketler konusu Marchart'ın teorik yaklaşımı bağlamında radikal demokrasiyle ilişkilendirilerek daha kapsamlı hale getirilmektedir. Bu bağlamda bu tezin amacı, Laclau'nun popülizm teorisinin bazı temel kavramlarını toplumsal hareketler açısından sorgulayan ve geliştiren bütünlüklü bir yaklaşım sunmaktır.

Anahtar Sözcükler

Popülizm, antagonizma, hegemonya, kimlik, demokrasi, post-temelcilik, toplumsal hareketler

ABSTRACT

KARABULUT, Duygu. *Identity and Populism in Contemporary Political Theory*,
Master's Thesis, Ankara, 2024.

Conceptually, the difference between 'politics' and 'the political' is critical to understanding populism in contemporary political theory. Thinking the political as a name for populism, is thinking antagonism, hegemony and identity in Ernesto Laclau political thought. Grounded on negativity, contingency, and antagonism, Laclau's concept of populism is the defining characteristic of the political. The concept is based on the left-Heideggerian ontological difference between the ontic and the ontological, and reflects the political difference between politics and the political in the post-foundational political thought of Oliver Marchart, which draws on Laclau's political reasoning. In this respect, populism explains political logic and, as shown in the course of this investigation, compounds logics both towards the political in the sense of antagonism and to a theory of hegemony in the sense of identity. The concept of populism is distinctively important for this thesis as it defines difference and identity in post-foundational political thought and, more generally, gives meaning to current debates in democracy theory through its relations with social movements. Throughout the thesis, the subject of social movements is made more comprehensive by relating it to radical democracy in the context of Marchart's theoretical approach. In this context, the aim of this thesis is to present an integrated approach that questions and develops some of the basic concepts of Laclau's populism theory in terms of social movements.

Keywords

Populism, antagonism, hegemony, identity, democracy, post-foundationalism, social movements

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: SÖYLEM(İN) ONTOLOJİSİ: HEGEMONYA, POPÜLİZM VE SİYASAL OLAN.....	4
1.1. “SİYASAL OLAN”IN BİÇİMİ OLARAK HEGEMONYA.....	4
1.2. HEGEMONYA VE ANTAGONİZMA.....	10
1.3. HEGEMONİK SİYASET BİÇİMİ OLARAK POPÜLİZM.....	14
1.4. POPÜLİZMİN KAVRAMSAL TOPOĞRAFYASINI ÇIKARMAK.....	16
2. BÖLÜM : KİMLİĞİN TEMSİLİ/SİYASALIN ÖZNESİ.....	23
2.1. POPÜLİZMİN ‘HALKI’NIN İNŞASI.....	24
2.2. POPÜLİZMİN ‘HALKI’NIN TEMSİLİ.....	30

3. BÖLÜM : TEMSİLİN SİYASAL MEKÂNI: DEMOKRASİ.....	39
3.1. TEMSİLİN SİYASAL MEKÂNSAL ÇOĞALMASI ANLATISINDA POPÜLİZMİN İZDÜŞÜMÜ: TOPLUMSAL HAREKETLER	39
3.2. DEMOKRATİK SİYASETTE POPÜLİZMİN İZDÜŞÜMÜ: RADİKAL DEMOKRASİ	50
3.3. DEMOKRATİK SİYASETTE POPÜLİST MOMENTİN İZDÜŞÜMÜ: AGONİSTİK DEMOKRASİ	54
SONUÇ.....	60
KAYNAKÇA.....	64
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU.....	73
EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYET FORMU.....	75

GİRİŞ

Bu tezin amacı, hegemonya ve siyaseti, popülizm ve siyaset ile ilişkilendiren siyasalın yeniden tahayyülüdür. Buradaki ilişkilendirme, hegemonyanın; siyasalın ve demokratik siyasetin evrensel biçimi halini almasına dayanır. Bir başka deyişle, burada amaç tikel bir tepki olmaktan öte tümel (evrensel) biçimi veren hegemonya ve siyaset arasındaki fark(lılık)ı ortadan kaldıran bir eşdeğerlik mantığına atıfla, hegemonya ve siyaset arasındaki eşdeğerliği de aşan popülizm ve siyaset arasındaki eşdeğerlik mantığını açıklamaktır.

Tartışmayı çerçevelemenin ve daha geniş ufuklara açmanın bir yolu olarak tartışmanın çağdaş siyaset teorisindeki kavramları, Laclau'nun siyasi teorileştirmesinin yerini ontolojik bir bölge üzerine doğrudan konumlandıran "post – temelci" dönüşü (Marchart 2007) üzerinedir. Post – temelci politikadaki ontolojik dönüşün amacıyla örtüşen siyasalın varlığını kendi içinde düşünme (Rekret 2016, 193) ve toplumsal mücadelelerin/hareketlerin koşullarını oluşturduğu ölçüde ilişkilendirmeleri tanımlamadır. Ontolojik bir "temel" ile, hegemonyanın ontik – ontolojik farklılığını/belirsizliğini ilişkilendiren bu tanımlama teşebbüsünden, Laclau'nun hegemonyanın ontolojik statüsünü *popülizme* aktaran ontolojik bir evreye dayalı dönüşü, "siyasal olan"ı, "siyasalın öznesi"ni ve kurucu toplumsal karşıtlık sahasını yeniden düşünmek için gerekli aracı sağlar. Bu araç, bu tezin özgülendiği amacı gerçekleştirmek için mercek görevi göreceklerdir.

Söz konusu merceğin odağında popülizm neden durur? *Popülist Akıl Üzerine*'nin önsözünde Laclau'da benzer araştırmalarla "Peki, ama bu konulara bir popülizm tartışması içinden değinmek neden?" (2005b, 10) diye sorar. Bu merceğin odağının neden yerinde bir soruşturma nesnesi olduğu, bu *neden(sellik)*lere dönük cevapların bu tezin bölümlerinin çıkış noktası olması ile izah edilir. Bu bağlamda, tez *Söylem(in) Ontolojisi: Hegemonya, Popülizm ve Siyasal Olan*,

Kimliğin Temsili/Siyasalın Öznesi ile Temsilin Siyasal Mekânı: Demokrasi başlıkları altında üç bölümden oluşmaktadır.

Söylem(in) Ontolojisi: Hegemonya, Popülizm ve Siyasal Olan bölümünde ilk olarak Laclau ve Mouffe'un (1985) hegemonyayı; siyaseti farklı mücadeleler, topluluklar ve talepler arasında eşdeğerlik zincirleri inşa eden bir ekleme pratiği olarak sunan anlayışları tartışılmaktadır. Sonrasında, hegemonyanın bir ekleme pratiği ve "tüm toplumsal pratiklerin doğasında olan bir boyut" olduğunu belirten döngüsel tezleri, hegemonya ve siyaset arasındaki örtüşmeden bir eşbiçimliliğe varan teorilerine popülizmin nasıl bir eşbiçimlilik şeklinde katıldığı sorunsalı ile tartışma alt parametrelerine açılmaktadır. Bu açılımda hegemonya, popülizm ve siyaset eşdeğer ontolojik kategoriler haline gelerek ontolojinin alanının büyümesi (Arditi 2016, 35) anlamına gelir. Bu nedenle, Laclau'nun söylem ontolojisi, açıklığı kurma ya da üstesinden gelme girişimi indirgenemez fakat imkânsız olduğu ölçüde "yapıcı zemin" görevi gören post – temelci sav (Rekret 2016, 200) doğrultusunda ele alınmaktadır. Ontolojik merkeziyetin, söylem ve temsile, siyasi merkeziyetin ise hegemonyaya atfedildiği (Stavrakakis 2016, 164) bu bölüm, kurucu teorik ve analitik matris çerçeve sunacaktır.

Tezin *Kimliğin Temsili/Siyasalın Öznesi* başlıklı ikinci bölümünde Laclau'nun *Popülist Akıl Üzerine*'de popülizmi *her türlü* siyasetin tanımlayıcı bir özelliği ve daha sonra popülist aklın, tam da *halkın* kuruluşunun mantığı olduğu ve bu nedenle "siyasal akıl anlamına geldiği" (2005b, 154 – 225) tartışmasının hatları birinci bölüme atıfla belirginleştirilerek incelenecektir. Siyasalın öznesi "kim"dir? Siyasalın öznesini adlandırmada, popülizmin hegemonik siyaset ve demokratik eylemlilik adına "halk" nosyonuna dayanan anlayışının ilintisi nedir? Laclau, adın anlamlandırma işlemleri ve bu işlemlerin ardındaki onları mümkün kılan güç (2005b, 119) bağintısında "çokluk" ve "halk" ya da "kitleler" arasında bir ihtilafa düşen tartışmadan "halk"ı inşa etme (bir *populus* olma iddiasındaki *plebler*) ile neden çıkar?

Bu sorular, bu bölümün kavram setleri için belirleyici niteliktedir. Cevaben amaç, özneleşme sürecinde özne ile siyasal özne ve öznenin siyasal olanla ilişkisini *nasıl* inşa ettiği Laclau'nun hegemonya mantığı ile açıklanacaktır. Burada Laclau'nun hegemonyanın mantığını bizzat siyasalın mantığı ile özdeşleştiren (Kioupkolis 2016, 221) anlayışında siyasalın yeniden tahayyülü anlamında popülist mantık birleştirmesi yeniden okunacaktır. Laclau'da bu birleşim bir yandan kolektif kimliklerin oluşumunun doğasını ve mantığını (2005b, 9) açıklarken aynı zamanda kolektif irade/özne oluşturmada *temsile* rol atfeder. Bölümün başlığında geçen *kimliğin temsili*'nin *siyasalın öznesi* ile kurduğu ilişki; tikelliklerin, tümellik işlevi görerek daha geniş bir çıkar kolektivitesi adına hareket eden ve konuşan bir güç haline gelen (Laclau 1996, 43, 54-7; 2000, 207-12) halkın temsili ile bağdaşır.

Temsilin Siyasal Mekânı: Demokrasi başlıklı üçüncü ve son bölüm, Laclau'nun düşüncesinde öne çıkan temsil kavramını, siyasal mekân ve mekânsal çoğalmayı toplumsal hareketler ekseninde tartışacaktır. Hareketlerin, taleplerinin ve gösterenlerinin görelî boşluğu bağlamında; *temsil* ettikleri birliği edimsel olarak oluşturan adlarla evrenselleşmeleri ve kimliklendirme noktası haline gelmeleri (Prentoulis ve Thomassen 2016, 322) ile popülist bir mantığı (Laclau 2005, 69-83) nasıl devreye soktukları demokrasi tartışması üzerinden gösterilecektir.

Tez sonunda, politik sınırların yeniden yaratılması anlamında, siyasalın yeniden tahayyülünün işaret ettiği bir dizi heterojen talebin ifadesi olan "popülist moment"e (Mouffe 2018,18) dikkat çekilecektir. Bunun sonucunda varılması öngörülen sonuç, post-temelci politikanın ontolojik dönüşü (Marchart 2007) ekseninde popülizmin yarattığı imkânları sahiplenmek olacaktır.

1. BÖLÜM

SÖYLEM(İN) ONTOLOJİSİ: HEGEMONYA, POPÜLİZM VE SİYASAL OLAN

1.1. “SİYASAL OLAN”IN BİÇİMİ OLARAK HEGEMONYA

Carl Schmitt'in siyasalın temel özellikleriyle ilgilenerek, siyasal kavramını dost-düşman muhalefetler etrafında inşa edilmiş değişmeyen bir kod olarak tanımlar¹; Laclau ve Mouffe'un (1985, 193) siyasal ontolojisinde, *hegemonya* denilen bir oyun alanı olarak tecrüme eder. Burada hegemonya, karşıtlığın kökü kazınamayan boyutu olarak siyasalın – siyasal olanın biçimi ile özdeşleşir. Bu “özdeşleşme”, tortulaşmış toplumsal pratiklere karşıt olarak siyasalın oluşturucu vasfıdır.

Post temelci politik teoride, siyasal olanın biçimi olarak hegemonya kavramını açıklamak üzere atıfta bulunulan meselelerden birisi ontolojik farktır. Ontolojik farklılık ise, Heidegger'in var olan ve varlığa geliş arasındaki fark fikri ile ilintili açıklık ve kapalılık arasında dinamik yapıda araştırılması gereken bir soru haline alır. Bu yönüyle ontolojik farklılık, varlık ve var olanların varlığa geliş ile aşkınlık eylemi olarak bir olgu haline gelir. Bu aşkınlığın, süreklilik içinde ve dinamik biçimde düşünülmesi gerekir. Bu düşünme itkisi; var oluşun varlığı, kendinden çıkış - aşkınlık içinde ve aşkınlık olarak var olmak anlamında post temelci

¹ “... ‘Siyasal Kavramı’ni tayin eden ölçüt, dost ve düşman arasındaki yoğunluk derecesidir” (Schmitt, 2021, s.14). “Siyasal eylem ve saikleri açıklamakta kullanılabilecek özgül siyasal ayırım, dost-düşman ayırımıdır... Dost ve düşman ayırımının işlevi, bir bağın ya da ayrılığın, bir birleşme ya da ayrışmanın en uç yoğunluk derecesini ifade etmektir” (Schmitt, 2021, s.57).

politikada ufukla temellendirilen fark sorusunun imkânıdır. Ufuk, yaşam dünyasının zamansal anlamı, transandantal anlamda yaşam dünyasının kurucu boyutu olarak anlaşılan bir farkı açıklar. Burada, ontolojik farklılaştırma olarak farklılık, hem ayırıp hem bağladığı için aynı zamanda zamansal bir devamlılık modeliyle işler. Bu anlamda, Varlık ve var olanın farkı sorusunda, önemli olan birbirlerinden ayrılma ve yine de bir türlü bağlantıda kalma olayıdır. Bu demektir ki fark; herhangi bir statik varlığa ya da var oluşa sahip değildir. Daha çok bir tür süreç anlamındadır. Bu bağlamda; artık varlığın var olanlara geçişini mümkün kılan fark ya da farklılık kendi başına var olan bir şey değil; varlık ve var olanlar ile beraber ortaya çıkan ama bir anlamda da onları ortaya çıkaran olarak bulunandır. Dolayısıyla; farkın kendisi, kendinde bir nesne gibi ele alınabilecek bir şey değildir. Varlık ve var olanları ayıran ama onların da ortaya çıkmasını sağlayan şey bizzat *fark*tır. Dolayısıyla farklılık; varlık ve var olanlardan bağımsız olarak düşünülemez. Farklılık sıradan nesnelere gibi mevcut olan bir şey olarak değil de bir olay, bir süreç olarak görülmelidir. Bu nedenle, ontolojik fark; artık bir *olay* olarak anlaşılacaktır.

Heidegger, varlık ve var olanlar farkını; artık farkın olayı itibariyle; fark tarafından meydana geliş olarak anlamaya çalışacaktır. Bu anlayış, tartışmaları farkın zamansal ve bir süreç olarak anlaşılması fikrine götürecektir. Olay, varlık ve var olanların arasındaki farkın olayıdır. Kurucusu ise bu farkın üzerindeki örtünün kaldırılmasıdır. Çağdaş siyaset teorisi bu yüzden, siyaset - siyasal olan ayrımını yapar. Heidegger'in ontolojik farklılığına dayanan *ontik* ile *ontolojik* arasındaki ayrımı, Schmitt'in *siyaset* ve *siyasal olan* ayrımının reflektifi olmakla²; siyaset *ontik* düzlemi, siyasal olan ise *ontolojik* düzlemi ifade eder.

² Marchart'ın Heideggerci okumasından yola çıkan, *varolanlar* ile *Varlık* arasındaki ayrımı, "temel" ile "temellendirilen" arasındaki farkı belirtir. Bundan dolayı ontolojik olan daima uçarı bir halde olduğu an olarak Heidegger'in temelci olmayan temel zeminini kurduğu ve devamlı kıldığı ana tekabül eder. Marchart post-temelci anlayışı tam olarak bu anda kurar ve temele dair sorgulamalarına başlar. (Marchart, 2007, s.2).

Siyaset, klasik kurumlaşmış anlamda siyasi mekanizmaya işaret eder. Siyasal ise; sosyal ve politik düzenin temelini sorunsallaştıran alandır. Dolayısıyla; siyaset, siyasal olanın tortulaşmış, kurumlaşmış halidir. Bu yüzden siyasal, topluluk haline gelerek bu tortulaşmış ilişkileri altüst edip yeniden kurmaya girişir. Bu nedenle, bu siyaset ontolojisi içerisinde siyasal fark, kurucu bir farktır. Dolayısıyla, siyaset ve siyasal olan arasında önemli olan farktır. Siyasalın, siyasal olanın, sosyal olandan ve dar anlamda siyasetten farkı topluma nihai bir temel atfetmenin imkânsızlığını gösterir. Toplumun bir Arşimet noktası yoktur. Bu durum, topluluğun namevcut temelini gösterir. Böylece sosyal olan kendi temelini aramaya devam eder ve özsel bir temele bağlanamaz. Bu nedenle, siyasalın ontolojisindeki kurucu farklılık belirleyicidir. Buna dayanarak siyasalın ontolojisi, siyasalın; ahlaki olandan, estetik olandan, dini olandan farklı olduğunu ve temelini bunlar olamayacağını iddia edecektir. Post temelci politika bu anlamda anlaşılır. Zira temelin kesinlikle yokluğunu değil; ama tözsel bir temel atfetmenin imkânsızlığını ve temel arayışının devamlılığını vurgular. Dolayısıyla; temel yerine ufuk fikri geçecektir. Bu yaklaşım içerisinde, temele ilişkin metafizik kategoriler (bütünlük, evrensellik, töz gibi) sorgulanır ve sosyal, siyasal olanın olmayan (yok) temeli, temelsiz bir temelin ifadesi haline gelir. Dolayısıyla, Husserl’de görülen anlamın krizindeki temel sorusu - doğalcılık ve Heidegger’in teknik eleştirisinde görülen çerçevelemenin dogmatik tavrı karşısında fenomenolojik anlamda temelcilik, bu fenomenal alanın doğallaştırılması olarak politik bir soru haline gelecektir. Dolayısıyla, epistemolojik, rasyonel, teknik ya da ampirik temellendirme girişimlerini askıya almak gerekecektir.

Post temelci politikada, ontolojik fark ve siyasal fark arasındaki bu ilişkiler, popülizm tartışmaları içinde önemlidir. Heidegger’le manasını bulan “ontolojinin dönüşü” anlayışı, siyasal kavramının ontolojik anlamının genişlemesiyle, Marchart’ın, Heideggerci ontopolitik bir soykütük çıkararak politik olanın ontolojik inşası olarak popülizmde kendisine yer bulacaktır. Oliver Marchart, Laclau üzerinden siyaset ve siyasal ayırımına dayalı siyasal farklılığı okuyarak siyasal fark (political difference) kavramı üzerinde durur. Mutlak özsel bir farkın

olmadığını belirten bu fark³ anlamındaki ayrımın bileşenleri olan siyasal olan ve siyaset ile bu ayrımın türevi olarak siyasal farkı tanımlar. Bu tanımlamada Schmitt'in kavramsal olarak siyasal ile siyaset arasındaki siyasal farklılığa dayalı ayrımı, Heidegger'in ontik ile ontolojik arasındaki ontolojik farklılığa dayalı ayrımının bir yer değiştirmesi olarak Marchart'ın *siyasal fark* kavramlaştırmasında kurucu rol oynar.

Siyasal fark; siyasalın toplum suretini alarak iktidara dair ilişkilerin yeri geldiğinde altüst edildiği, yeri geldiğinde kurulduğu, yeri geldiğinde ise yeniden yapılandırıldığı ilişkiler bütünüdür. Bu bakımdan *siyasal*, siyaseti temellendiren – namevcut bir temeli dolduran şey olarak devreye girerek (Marchart 2007, 164) post-temelci politika anlamında ontolojik bir düzlem sunar. Ontolojik düzlem bu nedenle, ontik düzlemle arasında devamlı gelgitler yaşayan salınımlar ile sürekli bir devinim hali arz ederek *siyasaldaki ontolojiki* daha da belirginleştirir. Siyaset ve siyasal olanın türevi siyasal fark, negatifliğin kurucu politik ontolojisi ile toplumun *namevcut* zemininin bir göstereni niteliğini kazanarak toplumsalın kapanmasını engelleyen bir kavramdır (Marchart 2007, 5).

Marchart'ın bu tanımlamalarından, Laclau üzerinden kurduğu okumayı görmek anlamlı olacaktır; zira Laclau'nun Husserl'in sedimentasyon ve reaktivasyon kavramlarını siyasalın diline tercüme eden toplumsalı tortulaşmadan kurtaran açıklamaları (Laclau 2009, 80) Marchart'ın siyasal fark ayrımını anlamlandırır. Ancak bu aşamada öncelikle, negatifliğin; sınırlayıcı, bozucu, parçalayıcı etkilerini politik kuram içinde kuramın diliyle ifade etmek gereklidir. Ancak

³ Derrida'nın 'différance' kavramından bağlaşıklık bu anlatım; "daha çok, kimliği asla mutlak olmayan, her zaman kararsız olan bir fark veya farklar hareketi" (Newman, 2014, s. 208-209) ile açıklanır. Burada, "Différance kendisini farkın özsel kimliği olarak oluşturmadığı, olumsuzluğa açık kaldığı ve bu yolla sabit kimliklerin altını oyar." (Newman, 2014, s. 209). Bu nedenle, "Différance'in özü yoktur; o hem adının veya görünümünün *olduğu gibi* olana karışmasına izin veremez hem de genelde *olduğu gibi* olanın otoritesini, şeyin özündeki mevcudiyetini tehdit eder". (Derrida, 1973, s.158)." (akt. Newman, 2014, s.209-210).

böylelikle, negatifiğin politik ontolojinin kurucu kavramı olarak Laclau ve Mouffe'un kuramlarında izi sürülebilir. Bu bölümün sınırlılıkları dâhilinde bu izin izlekleriyle varacağı iki yer vardır.

Birincisi, sol Heideggerci anlamda – Heidegger'in düşüncesini sol bir perspektiften okuma ve düzeltme denemelerini temellendirme ediminin son kertede başarısızlığa mahkûm olduğuna dair varsayımları (Marchart 2007, 1-2) bağlamında “temellendirmenin imkânsızlığı düşüncesiyle negatifiği, politik kuramın kendi nesnel inşasının” olanaksızlığı bağlamında *siyasal olanı*⁴, *siyasetten ayırma çabası* ile negatifiğin kurucu zeminini göstermektir. İkincisi, toplumun/bütünlüğün/kapanmanın imkânsızlığı⁵ bağlamında *siyasal olana* içkinlik, negatif olanın ontolojik kurucu/temel konumundan *nasıl* politik/kuramsal kisveye büründüğünü ilerleyen bölümlerde negatifiğin görünümleri olarak da sunmaktır.

Bu bağlayıcı iki yerden sonra; Marchart'ın tanımlamalarının Laclau üzerinden kurduğu okumaya dönülecek olursa *siyaset* tortulaşmış, çökelmiş, kurumlaşmış hal olarak yeniden politize edilebilmelidir. Bunun için, hegemonik toplumsal

⁴ Oliver Marchart, siyasal olanın süreç içerisinde edinmiş olduğu anlamların farklılığını belirtir. Siyasal olan bazen belli bir akılsallık formuna ya da mantığa işaret etmek üzere kullanılmıştır. Kimi zamansa, kamusal alan anlamıyla siyasal olana gönderme yapılmaktadır. Kavramın bir başka kullanımında, anlamlandırmadan kaçan olay anlamının öne çıktığı görülmektedir. Bütün bu farklı kullanımları bir arada tutan ise, bütünleyici bir çerçeveden çok, her bir anlamın olmayan (yok) bir temel ile ortak ilişkileridir. (Marchart, 2007, s.5). Marchart'ın siyasal olan ile siyaset arasındaki siyasal farklılığa dayalı ayrımından hareket eden “siyasal fark” kavramsallaştırmasında, bu anlamlandırmalar belirleyici olacaktır.

⁵ “Toplumdaki kapatılamaz açıklığı ‘kapatma’ asla üstesinden gelinemez olan boşluğun üstesinden gelme mantığı, hegemonik siyasetin bir örneğidir (Laclau ve Mouffe 1985, 134).” akt. (Newman, 2014, 246). “Toplumun asla kapalı bir kimlik oluşturamayacak olması, toplumsal bütünlüğü ‘dolduracak’ farklı siyasal ifadelendirmelere elverişli bir aralık bırakır.” (Newman, 2014, s.246). “Laclau ve Mouffe’un savunduğu gibi: “Toplum geçerli bir söylem nesnesi değildir.” (akt. Newman, 2014, 247). Kimliğin söylemsel kuruluşundaki siyasal olumsuzluğunu da açıklayan bu anlatım, bir toplumu kurduğunu iddia eden, ona hegemonik bir biçimde anlam yüklediğini iddia eden bakış açıları arasındaki sürekli çatışmayı göstermesi bakımından önemlidir.

ilişkilerle antagonizma oluşturabilme kapasitesine haiz faillikler yoluyla; ancak bir reaktivasyon (Laclau 1990, 34-35) geliştirilebilir. *Siyasal* ancak bu ölçüde toplumun o saf ve salt yıkıcı/kurucu anı olarak oluşabilir.

Kuruluş anı olarak negatifliği, kısmi ve her zaman başarısız bir temellendirme anı olarak kavrayan ve toplumun sınırına yerleştiren *siyasal olan* post temelci politikada siyasalın ontolojisi anlamına gelmektedir. Laclau ve Mouffe'un (2008) hegemonya anlayışları ise tam da bu nedenle nirengi noktası olmayan ontik ve ontolojik arasındaki farkın statüsünde belirsizliğe varan bir konumdadır. Heidegger'in deyimiyle ontik ve ontolojik arasındaki farktan çok, ikisi arasındaki bir dalgalanmadadır. Tam da bu nedenle, "Laclau ve Mouffe'un hegemonya anlayışları (2008), siyaset ve/veya siyasal olanın temeline herhangi bir sabiti/zemini yerleştirmeme çabasıdır" (Marchart 2007, 155). Laclau ve Mouffe'un söylem ontolojisi, objelerin her türlü söylemsel bağlamın dışında olmalarına göre, *varlık sahibi olmadan*; yalnızca *varoluşa* sahip oldukları bir ontolojiye dayanır. Laclau ve Mouffe söylemsel ifadenin, gerçeğin kuruluşunda temel ontolojik süreç olduğunu iddia eder, dolayısıyla varlıklar olarak söylemsel olarak kurulmadıkça, kendilikler her türlü belirlenebilirlikten yoksundur (Boucher 2019; 61).

"Söylem" in genel bir anlamı ve hegemonya teorileri içerisinde özel bir anlamı vardır. Bu nedenle Laclau ve Mouffe'un hegemonya anlayışları, temel arayışlarını iradi olarak vazgeçilmiş değil ama mümkünlüğü olmadığı kadar da devredilmez bir nitelik olarak" gören (Marchart 2007, 9) post-temelci politika ile örtüşür. Marchart'ın defaatle belirttiği bu nitelik, bir tür temelciliği inkâr etmek değil, temelciliğe dair bir altüst etme saikiyle evrensellik ve kesinlikten uzak bir çözülmüştür (Marchart 2007, 9). Post-temelci politikanın bu anlamda, açılış salvosunun ateşlendiği yer Laclau ve Mouffe'nun *Hegemonya ve Sosyalist Strateji* (1985) kitabıdır. Bu kitapta, Laclau ve Mouffe (1985), hegemonya kavramını formüle edebilmek için "özne" kategorisini ve *antagonizma* kavramının temel boyutlarını derinlemesine irdeler.

1.2. HEGEMONYA VE ANTAGONİZMA

Hegemonya, siyasalın ayırt edici momentini, antagonizmanın harekete geçtiği yerdir. Nitekim, hegemonya *eklemlenme* kavramının antagonist karakterini açıklar. İki ya da daha fazla şey arasında bir ilişki kurması (Laclau ve Mouffe 1985), ile hegemonya bir söylemsel varoluş biçimi, bir hegemonik birlik yaratma edimidir. Bu bağlamda hegemonik bağlantı, farklı toplumsal failikler arasında eklemlenmeyi sağlayacak bir stratejinin imkânı olarak kurulur. “Hegemonyanın ortaya çıktığı genel alan, eklemlenici pratikler alanıdır” (Laclau ve Mouffe 1992, 168).

Hegemonya, anlamın söylem alanından çıktığı eklemlenme pratikleri⁶ vasıtasıyla saptandığı söylemler arasındaki bağların aralarındaki farkçı ve eşdeğer ilişkilerinin inşası yoluyla oluşturulur. Bu yönüyle hegemonya, birbiriyle bağlantılı olan *kimliklerin* yeniden eklemlendiği yerdir. Hegemonik eklemlenme süreci, tikel parçaların bağlanmasında yatay bir işleyişi gerektirir. Bu nedenle, hegemonya farklı kimlikler arasında bir eşdeğerlik zincirinin yaratılması olarak tasavvur edilir. Bu haliyle hegemonya, hegemonik oluşumun kimliği ve bu oluşumun tikel parçalarının kimlikleri için kurucudur (Prentoulis ve Thomassen 2016, 315). Hegemonya, Laclau ve Mouffe’un söylem ontolojisi ile siyasal olanın biçimi olarak siyasal kimliklerin kurulması bakımından doğrudan bağlantılıdır. Hegemonik

⁶ Laclau ve Mouffe *Hegemonya ve Sosyalist Strateji* kitabında eklemlenme ve söylem başlığı altında tartışmalarını yürütürken “eklemlenici pratiğin bir sonucu olarak öğeler arasında kimlikleri değişecek bir ilişki kuran her türlü pratiği ‘eklemlenme’; eklemlenici pratikten doğan yapılaşmış bütünü ise ‘söylem’ ” olarak tanımlar (Laclau ve Mouffe, 2015, s.169). Söylemsel olarak, “eklemlenmiş durumda görünürken ortaya çıkan farklılık konumlarına ‘moment’, (Laclau ve Mouffe, 2015, s.169); eklenmemiş farklılıkları ‘öğeler’ ” (Laclau ve Mouffe, 2015, s.169) olarak tanımlayarak ayrımını temellendirir. Bu ayrım *olumsallığa* dayalı ilişkisel mantık vardır. Bu mantık, bu bölüm için iki açıdan önemlidir. Birincisi, Schmittyen siyasal olana içkin antagonizma kavramının hegemonya kavramının eklemlenmeye dair açıklamasını doğrulamasından; ikincisi ise, kimliklerin ilişkisel oldukları ve *bütünüyle* inşa edilebilecek hiçbir kimlik olmadığını söylemenin bir başka yolu olarak.

eklemlenmenin sonucu olan kimlik söylemseldir ve bundan dolayı söylem ve hegemonya siyasal kimliklerin kurulduğu alandır.

Siyasal kimliklerin ve konumların söylemselliği/inşa edilmişliği; tamamen sabit olmayı başaramayan kimliklerin alanı olarak üstbelirlenme alanının/oyununun⁷ olanaklı hale geldiği hegemonik eklemlenmeyi açıklar. Bu eklemlenme esnasında eşdeğerlik zincirlerinin öğeleri, tikellikleri ve ortak olarak sahip oldukları eşdeğerlik içeriği arasında bölünmüştür. Bu nedenle her tür kimlik, tamlığa ulaşmasını engelleyen indirgenemez bir olumsuzluğun izi olarak *antagonizmayı* barındırır. Bu antagonizma, kimliğin tamamlanmaya ulaşmasının önüne geçen bir “öteki/düşman” inşası olarak ifade edilir (Laclau ve Mouffe 1985,122; Thomassen 2005).

Bu bakımdan antagonizma, “söylenemeyen ancak tam da bu nedenle gösterilebilen”, her tür nesneliliğin sınırlarını kendinde görünür kılan bir ilişkiye karşılık gelir (Laclau 1985, 125). Antagonizma, toplumsal olanın siyasal mantığı olarak “toplumsal olanın sınırı, toplumsalın kendi içerisinde onu çökerten, onun tam bir mevcudiyete dönüşme hırsını tahrip eden bir şey olarak verili (Laclau 1985, 126-127) olandır. Bu verilmişlik, var olanın verilmişliği ve varlık arasındaki Heideggerci ontolojik farklılığın, Laclau ve Mouffe’un söylem ontolojisinin siyasal olanla kurduğu ilintiyi açıklamasıyla hegemonya kavramını tartışmak için belirleyici olacaktır. Laclau’nun söylem ontolojisi, toplumun hiçbir zaman toplum olmayı – toplumsal ve siyasal kapanma yaratmayı – tam olarak başaramadığı bir hegemonya kavramından hareket eder.

Antagonizma, son dikişlilik anının (kapanmanın) olanaksızlığının, toplumun sınırlarının deneyimlenmesi yoluyla toplumun imkânsızlığının deneyimidir (Çelik

⁷ “Üst belirlenim sahası”, “söylemsellik sahası”, her türlü söylemsel bütünlüğü “çevreleyen” “artı bir anlam” olarak çok anlamlılık ve difference edimi Laclau ve Mouffe açısından aynıdır. (Boucher, 2019, s.152).

2011, 213). Bu nedenle, antagonizma olumsuzluk ve çatışmanın sürekliliği fikri üzerine kuruludur (Laclau ve Mouffe 1985, 122). Bu durum, toplumsalın eksikliği ve açıklığı ile antagonizmaya ve siyasal olana kurucu bir rol vermekte ve eklemleyici hegemonik pratikleri mümkün hale getirmektedir.

Toplumsal antagonizmalar, toplumun sınırları olarak, onun kendisini tam olarak oluşturmasını önleyen bir sınırlanmadır. Bu anlatımda, iç içe geçen bir ilişkisellik vardır. Mouffe'un siyasal olan ve siyaset arasında yaptığı ayrımı anlamak için de bu anlatım tamamlayıcıdır. Mouffe'un siyasal olan tanımı; tüm insan toplumlarında ortaya çıkan antagonizma boyutuna ilintili iken; siyaset, insanın siyasalın boyutu tarafından etkilenmesinden ortaya çıkan çatışmacı söylemlerin bileşimini ifade eder (Mouffe 2000, 59). Burada söylem alanı, antagonist olanın kendi varoluşunun – ontik düzeyde aldığı biçimlerle eşdeğerlik ve farklılık mantıklarına dayanır.

Söylemin ontolojisi, toplumsal olanın içerisinde onu çökerten, toplumun mevcudiyetini tamamlamasına izin vermeyen olmayan (yok) bir temel anlamı, eşdeğerlik ve fark arasındaki gerilimli ilişkiden beslenen karşılıklı bir oyun alanı, Heideggerci anlamda bir olay, bir süreç olarak yeniden tanımlanır. Hegemonya girişimi bir yandan farklılık diğer yandan eşdeğerlilik mantıklarına dayalı sınırların yerinden oynatılma girişimi (İnsel 2000, 10) olarak siyasalın mantığıyla özdeşleşir. Post-temelci politikada siyasal mantığın farklılık mantığıyla kurduğu ilişkinin de görünümünü sunar. Dolayısıyla farklılık mantığı, farklılıklardan kaynaklanan kimliklenmeyi (İnsel 2000,10) ifade eder.

Eşdeğerlilik mantığı ise, her konunun özgüllüğünün ortadan kaldırılması olarak farklılıkların mutlaklaşmasını, indirgenemez ve ikame edilemez oluşlarını ifade eder. Bu haliyle, eşdeğerlik mantığı negatif olanın içine işlediği bir ilişki olarak iki terimin birbirinden farklı olması üzerine kuruludur. Eşdeğerlik; ayrımsal niteliğin

çökertilmesine bağlı olarak eşdeğerliği ve farkı, nihai bir sabitlemeden alıkoyarak⁸ antagonizmayı; toplumsalın sınırı olarak kurar. Burada, eşdeğerlik olumsalın zorunluyu bozduğu noktadır.

Farklılıkların bu kurucu olmama durumunu Laclau ve Mouffe (ontik olana içkin olan) *olumsallık* olarak ifade eder. (Laclau ve Mouffe 2015, 205). Nitekim bu adlandırma, söz konusu olanın zorunluluk ve olumsallık arasındaki ilişkinin, her iki alanın birbirine dışsallığını içeren bir ilişki olmadığını; ilişkinin karşılıklı bir çökertme ilişkisi olduğunu gösterir. Burada, olumsallığın; eklemleyici gücün eklenilen unsurlar karşısındaki dışsallığı korunmakla beraber dışsallığın kurulu bütünlüğün düzeyleri arasında fiili bir ayrışmaya uğramadığı ontolojik/ontik ayrımını anlamlı kılacak ontolojik farktan hareketle inşa edilen (Laclau 2004, 309) ontolojik bir zemine gereksinme vardır. “Olumsallık zorunluluğun *içerisinde*, zorunluluğun pekişmesini engelleyerek var olur, fakat tam da bu nedenle olumsallık aynı zamanda mutlak biçimde zorunludur” (Laclau 2004, 309).

Eşdeğer hale gelmenin dolayısıyla “eşdeğerlik zinciri” inşa edebilmenin koşulu ise heterojen/farklı taleplerin, belirli bir *düşmana* ortak muhalefeti ile mümkündür. Bu yönüyle hegemonya, negatifliğin/antagonizmanın kendisine bir varoluş kazandırır ve kurucu durumuna gelir.⁹ Burada negatifliğin statüsü ontolojiktir. Kendi hiçleştiriciliğinde, yok ederken ve aslında aynı hiçleştirici edimin onu çökertişine direnirken var olur. Böylece, belli söylemsel formların eşdeğerlik aracılığıyla nesnenin bütün pozitifliğini yok ederek, negatifliğin kendisine bir varoluş kazandırdığı kabul edilmektedir. Negatiflik, böylece mevcut hale gelir.

⁸ “Eğer negatiflik ve nesnellik yalnızca ‘kendilerinin karşılıklı çökertilmeleri aracılığıyla’ var oluyorsa, bu, ‘ne bütünüyle eşdeğerliğin koşulları, ne de bütünüyle ayrıştırıcı nesnellığın koşulları tam olarak erişilebilirdir’ demektir” (Laclau ve Mouffe, 2015, s.129).

⁹ “Toplumsal olan, negatifliğin, yani antagonizmanın, kendisine nüfuz etmesi sonucu, bir saydamlığa, tam bir mevcudiyete kavuşamaz. Bu nedenledir ki, hiçbir antagonizma, toplumsal olanın nesnel varoluşunu bütünüyle çözmeye kendisini muktedir kılacak bir saydamlığa erişemez.” (Çelik, 2011, s.214-215). (*Olumsuzlama, negatiflik ve politik ontoloji*)

Nesnellik ve negatifik arasındaki imkânsız ilişki, Laclau ve Mouffe tarafından toplumsal olan için kurucu bir statüyle tanımlanmaktadır. Ancak, bir kez daha hatırlamak gerekir: Negatifik ve nesnellik, karşılıklı olarak birbirlerini çökerttikleri için var olabilirler. Negatifik/antagonizma ve nesnellik/evrensellik birbirlerini karşılıklı bozma yoluyla var olarak söylemsel alanı tamamıyla dost-düşman arasındaki iki kampa bölen tam eşdeğerliğin koşulunu açıklar.

Bu eşdeğerlik ve sınırlar, hegemonya kavramının kurucu tartışmalarını başlatarak kurgulayan Gramscici *mevzi savaşı* kavramını açığa vurur. Burada, Gramscici bir politik merkezilik vardır. Buradan, Laclau'nun (2005b, 258), hegemonya mantığını yorumlarken onu bizzat siyasalın mantığıyla nasıl eşbiçimlilik haline getirdiği görülebilir. Laclau'nun Gramsci'ye dayandırarak vurguladığı gibi: "Hegemonik güçler ile hegemonize edilen güçler arasındaki fark, bunların her birinin oluşum düzlemleri arasındaki ontolojik fark biçiminde" (Laclau ve Mouffe 2015, 214) ifade edilir. Post-temelci siyasal ontolojisindeki ontolojik farklılığa dayalı bu tartışmadan siyasala veçhesini kazandıran siyasi eylemlilik, hegemonya kavramıyla belirginleşir. Hegemonya bu durumda "siyasalın özü" anlamına gelir (Kioupkiolis 2011, 694). Bu bölüm şimdiye kadar, negatifiğe ve varlıkların ontik düzenine içkin bir yerinden edilme ile ontolojik fark olarak antagonizmaya dayalı hegemonya kavramının, siyasal mantıkla nasıl iç içe geçtiğini göstermeye çalıştı. Şimdi popülizme dair ontolojik yaklaşım gereği, hegemonya ve siyasal mantıklarına popülist mantık olarak birleşerek *siyasal* akıl anlamına gelen mantığın okuması yapılacaktır.

1.3. HEGEMONİK SİYASET BİÇİMİ OLARAK POPÜLİZM

Eklemlayıcı hegemonik momentin merkeziliği; "içsel ile dışsal arasındaki, olumsal ile zorunlu arasındaki belirgin ayrım çizgisinin silinmesidir" (Laclau ve Mouffe 2015, 225). Eklemlayıcı pratikten doğan yapılaşmış bütün olarak söylemsellik

alanında bu durum hegemonyanın hegemonik mantığını imha eden bir dikiş¹⁰ üretmiş olur. Laclau'nun popülist mantığında bunun ne anlama geldiği bu bölümün ilerleyen sayfalarındaki tartışmanın konusudur. Burada öncelikli olan hegemonik siyaset biçimi olarak popülizm kavramsallaştırmasının derinlemesine tartışılmasıdır.

Laclau'nun bir dizi farklılığın tikelliğini askıya alan hem bütünleyici bir anlam hem de kendi tikelliğini gösterten bir nevi “tikelci evrensellik” mümkünatı olarak eşdeğerlik ilişkileri oluşturan ve eşdeğerlik zincirleri halinde eklemlenmesiyle oluşan hegemonya mantığı, yeni bir öznelliğe dönüşmeye izin veren popülist mantık okumasında kritik önemdedir. Hegemonik eklemlenmedeki eşdeğerlik, bir içeriği dışarıdan ayırmanın ve adı geçen hasımlarla/onlarla karşı karşıya gelen kolektif bir “biz”in veçhesi, hegemonik biçimin en nihayetinde adı popülizm olur. Bir başka deyişle, hegemonya kavramı ontikten ontolojik düzeye taşınırken¹¹ hegemonyanın ontolojik statüsü popülizme aktarılır. Burada Lyotard'ın *The Differend*'deki deyimiyile bir bağlama söz konusudur.

Lyotard'ın “bağlamak gereklidir, nasıl bağlanılacağı olumsaldır” savında (Lyotard 1988, xiii, 29) bağlama zorunluluğu bir aksiyom durumunda iken nasıl bağlanılacağına dair tanımı, hegemonik siyaset biçimi tartışmasında bağın olumsuzluğuna odaklanır. Bunu yaparken aynı zamanda hareket noktasını; bağın olumsuzluğundan nasılı, “nasıl bağlanır”ın olumsuzluğuna taşır. Hal böyle olunca, Laclau ve Mouffe'un hegemonya teorilerinin gücünü aşikâr eden zorunlu bağların

¹⁰ “Dikiş” kavramının Lacancı psikanaliz kuramından, çağdaş politika kuramına uyarlanması Laclau ve Mouffe'un söylem teorilerinde bulmak mümkündür. Bu bölümde Laclau ve Mouffe'un söylem ontolojisi, bir dizi heterojen farklı mücadeleyi ve öznelliği, eşdeğerlik zincirini, birbirine “diken” “boş gösteren” kavramsallaştırmaları ile detaylı olarak incelenecektir.

¹¹ “Popülizm'in ontik değil de, ontolojik bir kategori” olduğunun savlanması (Laclau 2005a, 44-45), Marchart'ın post-temelci politika tartışmasından hareketle popülist akıl ve siyasal özne tartışması için belirleyicidir. Bu minvalde, bu tartışmaya tezin ikinci bölümünde girilecektir.

ve her eklemlemenin olumsuzluğu doğrulanır. Burada, her bütünlüğün eksikliğini kabul eden bir siyaset biçimi olarak hegemonya vardır. Hegemonya, eklemlediği şeyin kimliğini dönüştüren bir eklemleme pratiği olarak nesnelliğin/evrenselliğin bir kuruluş tarzıdır (Arditi 2016, 39). Bu durumda, hegemonya ve siyaset arasında anlamsal bir örtüşmeden çok daha fazlası vardır. Kavramların ontik statüsünün atılarak siyasetin ontolojik temeli olarak hegemonyayla kalmasıyla popülizm; hegemonya ve siyasete üçlü bir eşbiçimlilik hali olarak katılır. Hegemonyanın hegemonik (Valentine 2001, 91), *her* siyasetin hegemonik siyaset biçimi olarak popülizm kusursuz bir biçim halini alır. Tüm bu açıklamalar, hegemonyanın siyasetle birleşmesini doğrular nitelikte bu teoriye popülizmin nasıl katıldığıнын bir girizgâhı olarak düşünülebilir. Şimdi yapılması gereken, kavramın daha derinlikli portresini çizebilmektir.

1.4. POPÜLİZMİN KAVRAMSAL TOPOĞRAFYASINI ÇIKARMAK

Her tanım, tanımlanana anlam verecek bir kavramsal çerçeveyi varsayar. Bu anlam-tanım nosyonunun ima ettiği üzere- ancak tanımlanan terimi, tanımın dışarıda bıraktıklarından farklılaştırarak oluşturulabilir. Bu da, içinde, farklılıkların algılanabileceği bir *alanı* varsayar (Laclau, 2011, 135).

Laclau (2005b, 85), popülizme yaklaşmanın muhtemel bir yolu olarak, ona yapıştırılan pejoratif etiketlerin bazılarını yüzey değerlerde almak ve bu pejoratif çağrışımların uyandırdığı sorgulanmaya açık bir dizi varsayımın varlığının kabul edilmesi halinde korunabileceğini önerir. Burada geçen pejoratiflik ilk olarak popülizmin, kendisini yönelttiği izleyicilerde, söyleminde ve politik postullarında muğlak ve belirsiz oluşu; ikincisi ise salt retorik oluşudur (2005b, 85). Laclau ilkinde muğlaklık ve belirsizliğin bizatihi toplumsal gerçekliğe kayıtlı olduğu; ikincisine ise

retoriğin, kendine yeterli kavramsal bir yapı karşısında gölge fenomen¹² olmadığı gerekçesiyle karşı çıkar. Popülizmin kavramsal ve kuramsal açıklamasına rehberlik edecek üç önerme ileri sürer.

1) popülizmin özgüllüğünü ortaya koymak, analize toplumsal gruptan daha küçük birimlerle başlamayı gerekli kılar (ister siyasi ister ideolojik düzeyde olsun); 2) popülizm ontik değil ontolojik bir kategoridir –yani, popülizmin anlamı herhangi bir grubun pratiklerini tanımlayan herhangi bir siyasi veya ideolojik içerikte değil, içerikleri ne olursa olsun belli bir toplumsal, siyasal veya ideolojik eklemleme biçiminde bulunur; 3) bu eklemleme biçimi içeriğinden bağımsız olarak, kendilerini öncelikle temsil biçimleri düzeyinde belli eden yapılandırma etkileri üretir. (Laclau, 2011, 136).

Bu önermeler, Laclau'nun siyasal ontolojisinde popülizmi kavramak için anahtar rol üstlenerek tez boyunca geliştirilen bağlama da temel teşkil etmektedir. Bu nedenle, önermeler sırasıyla açıklanacaktır. Buradan hareketle, Laclau'nun birinci önermesinde geçen bu daha küçük birimlerin neler olduğu sorusuyla başlamak isabetli olacaktır. Nitekim, Laclau'da (2005b, 90) her şeyin bu sorunun yanıtının etrafında döndüğünü, gruptan daha küçük birimleri ayırmak ve popülizmin ortaya çıkardığı birlik *türünü* belirlemek için bunun bir zorunluluk olduğunu söyler. Laclau'nun popülizminin kavramsal ve kuramsal açıklamasına rehberlik eden en küçük birim 'toplumsal talep' kategorisidir. Bu belirlemenin akabinde Laclau 'talep' kavramının anlam(lar)ına dikkat çeker.

Talep kelimesi İngilizce'de muğlaktır: bir yandan 'rica' anlamını taşıırken, diğer yandan daha aktif bir anlam olan –bir isteği – bir iddiayı – başkalarına empoze etmek anlamına sahiptir ('açıklama talep etmek'te olduğu gibi). İspanyolca gibi diğer dillerde bu iki anlam olan için farklı kelimeler kullanılır: ikinci anlama tekabül eden kelime

¹² Laclau bu kavrama dair açıklamasında, popülizmi hâlihazırda oluşmuş bir grubun ideolojisi veya hareket tarzı olarak – yani, kendisinden farklı bir toplumsal gerçekliğin ifadesi olarak görmek olarak nitelendirir.

reivindicacion'dur. Analizimizde 'talep' terimini kullandığımızda açıkça ikinci anlamı vurgulayacak olmamıza rağmen, iki anlam arasındaki muğlaklığın avantajları da yok değildir, zira kullanacağımız talep nosyonu iki anlam arasında bir karar verilemezlik içerir (Laclau 2011, 137).

Burada geçen talep kavramının sözlük anlamlarına bakıldığında kavramın tek bir anlamının olmadığı; rica, dilek anlamına gelebildiği gibi hak talep etmek, istemek anlamlarına da gelebileceği (Laclau 2013, 91) görülmektedir. Bu anlamlar arası diyalektik, Laclau'da iki farklı siyasi eklemlenme biçimi olarak farklılık ve eşdeğerlik mantıklarına denk düşer. Anlama ve anlamlandırmalara dair örtük bir anlamın varlığını ileri süren bu varsayımdan hareketle bu denklik; anlam belirsizliğinin ve dahi açmazlarının bir içerme olarak birinci anlamdan ikinci anlama geçiren popülizmin, tanımlayıcı özelliklerinden birini verir.

Laclau'ya göre, farklılık modeline göre işleyen *farklılık mantıkları*, içeriklerine (her biri diğerlerinden soyutlanmış olarak) dayanan doyurulmamış talepler olarak negatifliğin ontolojinde bir boyutu paylaşırlar. Doyurulmamış taleplerin, negatiflikleri ve olumsuzlukları ile birleşmeye yatkın oldukları bu durum, Laclau'nun söylem teorisinde *popülizm* kavramı ile ifade bulan siyasi eklemlenme biçiminin birinci önkoşulunu oluşturur. Dolayısıyla, farklılık mantıklarındaki doyurulmamış talepler demokratik talepler¹³ olarak, toplumsal bölünmenin, çatışmanın ve siyasal olanın kurucu rolünde taşıyıcı hale gelir.

Burada, *eşdeğerlik mantığı*ndan hareketle bir iç sınırın oluşumu, doyurulmamış taleplerin eşdeğerlik zinciri olarak bağlanması durumu söz konusudur. Aslında

¹³ Laclau'nun talep kavramının tanımlanmasının anlamlarındaki *rica, dilek* anlamından *hak talep etmek, istemek* anlamındaki ikinci anlamına dönüşmesi; sonucunda kabule ya da redde dayalı karar alınmasıyla değişmeksizin "demokratik talep" (Laclau, 2005, s.92). olarak adlandırılır.

var olan bir özümseme ilişkisine dayalı yapısal bir bölünmedir. Her bir talep, kendi tikelliği içinde vardır; ancak öte yandan eşdeğerlik zinciri içindeki eklemlemeden dolayı eklemlemediği diğer taleplerin toplamı olarak vardır. Bu türden talepleri, Laclau *popüler talepler* olarak adlandırır. Talepler arasındaki bu ayırım talebin öznesinin belirlenmesine de temel teşkil eder. Buna göre, “farklılık mantığı içinde bir tikellik olarak kavranan talebin öznesi ‘*demokratik özne*’ olarak adlandırılırken; özneliği bir toplumsal özneliği oluşturmaya varan eşdeğerlik mantığından temellenen özne ‘*popüler özne*’ olarak adlandırılır” (Laclau, 2011, 138).

Bu aşamada, popüler özneliğin oluşma olanağı toplumsal talep farklılıklarıyla, eşdeğerlik zincirleri arasındaki doğru orantılı¹⁴ ilişkiye bağlıdır. Bu ilişki, popülist kırılmanın *yapısal* olarak varlığının nedenidir. Popüler özneliğin varlığı, üzerine inşa edilen içsel bir sınırın oluşturulmasını gerektirir. Bunun gerekçesi ise, eşdeğerliklerin ancak ve ancak her birinin negatifliğin görünümünü taşımasıdır. Buna dayanarak, kökü kazınamayan karşıtlık sahası olarak toplumsalın iki kampa bölünmesidir. Burada, söylem ontolojisinin siyasal mantığı tecessüm ederken, talebin anlamındaki birinci anlamdan ikinci anlama geçişiyle birbirleriyle çatışan talepler mümkün hale gelir.

“Eşdeğerlikler, popüler öznelikler ve toplumsalın içsel bir sınır etrafındaki dikotomik kuruluşu” (Laclau 2011, 139) popülizmi *yapısal* olarak tanımlamak için gerek koşulları (*sine qua non*) açıklarken yeter koşul ise eşdeğerlik zincirinin anti-kurumsal bir karakterde olmasıdır. “Sistem tarafından karşılanması üzerine dile getirilen talepler ile bu sistemin talepleri karşılama potansiyeli arasında Laclau bir kısa devre oluştuğunu belirtir” (2011, 139). Eşdeğerlik zinciri bu noktada rastgele değil; söylemsel olarak bir düşmanın/ötekinin varlığına dayalı antagonist karakteri ile kurulur. Bu zincirin anlamlandırma sürecinin içinden bizzat onun kendi

¹⁴ Buna göre toplumsal talepler farklılıklarla yalıtıldıkça, eşdeğerlik zinciri zayıflar ve popüler özne olmaktan uzaklaşır. Aksine farklılıklar tikellikleri ölçüsünde varlıklarını ne kadar korurlarsa eşdeğerlik zinciri bir o kadar dayanıklı hale gelir ve popülist kırılmaya giden yolu açar.

sınırlarının söylemsel mevcudiyetini belirttik hale getiren teorik olanaklılık olarak bir tutarlılık kazanması gerekir. Bunun için eşdeğerlik zincirinin *temsil* edilebilmesi bir *gösterene* ihtiyaç duyar ve bağlı hale gelir. Bu gösteren, hegemonyanın tikel parçaları bağlamak anlamındaki yataylığı ve parçaların oluşturduğu bütünün yerini temsil yoluyla alan dikeyliği (Prentoulis ve Thomassen 2016, 307-337) ifade eder. Popüler anlam oluşturma – anlamlandırma sürecinde popülizmi anlayabilmek için bu gereksinim yeter koşul olma özelliği taşır. Yeter koşulun sağlanması esnasında eşdeğerlik zinciri ile evrensel temsil görevini üstlenen tikel talepler arasında ters orantılı¹⁵ bir ilişki vardır. Bu ters orantılı ilişkinin sonucu olarak, Laclau'nun söylem ontolojisinde *boş gösteren* kavramı öne çıkar. Boş gösterenler, söylemsel eklemlenmelerin sonucu ortaya çıkan eşdeğerlik zincirlerinin anlamlandırmalarının eğilimsel varlığına bağlıdır. Bu bağlılık, boş gösterenlerin istikrarlı bir sınırın varlığı verili kabul edildiğinde popüler kimliklerin inşasına işaret eder ki bu çalışmanın ikinci bölümünde işlenecektir.

Laclau, popülist söylemin üzerinde yükseldiği içsel sınırın iki farklı biçimde altüst edilebileceğine işaret eder (2011, 139). Birincisi, her bir tikel talebin karşılanmasıyla heterojen tikel talepler arasındaki eklemlenme mantığına dayalı eşdeğerlik mantığının kaldırılmasıyla bizzat popülist siyaset biçiminin lağvedilmesi anlamında bir işarettir. Bunun sonucunda, hiçbir toplumsal bölünmenin olmadığı idarenin siyaseti ikame ettiği farklılık mantığının evrensel olarak işlediği toplumsal ütopyalar elde edilir (Laclau 2011, 136).

İkincisi ise, içsel sınırları koruyarak sadece bu sınırların göstergelerinde değişiklik yapmaya dayanır (Laclau 2011, 141). Boş popüler gösterenler, toplumu iki kampa bölme yetileri doğrultusunda radikalizm boyutlarını korumalarına karşın ancak eklemlendiği taleplerin muğlaklığı ile sınırların nihai bir istikrar kazanmasının imkânsızlığının ifadesi (Laclau 2011, 143) olarak diyalektik tersine çevrilmenin

¹⁵ Eşdeğerlik zincirleri tikelliklerini koruduğu ölçüde evrensel temsil görevi üstlenebilirler. Bu nedenle eşdeğerlik zincirlerinin genişletilmesi-çoğaltılması bu temsil görevinin aleyhine bir zayıflık durumu yaratır.

olanaklı hale geldiği bir yitirme yaşarlar. Nitekim söz konusu olan radikalizm ile tamamıyla zıt bir siyasal gösterge edinerek eklemlesidir.

Laclau, bu türden gösterenleri *yüzer – gezer gösterenler* olarak nitelendirir. Kavramın adlandırılmasındaki *yüzer – gezerlik rastlantısal*¹⁶ değildir. Buraya kadar olan anlatımda Laclau'nun popülizmi tanımlayıcı yapısal özellikleri bağlamında başlangıç noktası niteliğinde birinci önermesi açıklanmıştır. Buna dayanarak, Laclau'nun popülizm kavramının *formüle edilen, formel/biçimsel* bir kavram olduğu görülmüştür. Burada, Laclau'nun popülizmin kavramsal ve kuramsal tanımlamasına rehberlik edecek önermelerinden birincisi, ikincisine dayanak oluşturmaktadır.

Bunlar benim görüşüme göre, popülizm kategorisine giren tanımlayıcı yapısal özelliklerdir. Görüleceği gibi, ortaya koyduğum popülizm kavramı kesinlikle formel bir kavramdır, zira bütün tanımlayıcı özellikleri, eklemlesenen içeriklerden bağımsız olarak, tamamen spesifik bir eklemleme biçimi – eşdeğerlik mantığının farklılık mantığı üzerinde hüküm sürmesi – ile ilgilidir... “Popülizm’in ontik değil ontolojik bir kategori olduğunu ileri sürmemin nedeni budur” (Laclau 2011, 142-143).

Laclau'nun sözünü ettiği kavramsallaştırmadan görüldüğü gibi toplumsal inşa eden; antagonist bir sınırın çizilmesinin birinci biçimi *fark mantığı*, ikincisiyse *eşdeğerlik mantığı*dır. Popülizmin ortaya çıkması ise eşdeğerlik mantığının fark mantığının aleyhine genişlemesini gerektirir. Ancak burada irdelenmesi gereken bir boyut daha vardır. Laclau'ya göre, burada eşdeğerliğin ve farkın birbirleriyle basit biçimde ve birbirlerini dışlayan sıfır toplamlı bir ilişki/oyun içinde (2013, 96) olmadıkları gerçektir. Eşdeğerlik mantığı, taleplerin kendi tikelliklerinin kurucu

¹⁶ Laclau ve Mouffe, “eşdeğerlilik ve fark ilişkilerinin toplumsal öğelerin söylemsel birleşimini düzenlediğini ve bu “yüzer-gezer” öğelerin yapısal öğelerden ziyade özne-konumları olduğunu düşünürler” (Boucher, 2019, s.140).

zemini olarak korunur. Esas olan, eşdeğerlik inşası için *farkı* eşdeğerlik içinde hem onun temeli olarak tutmak iken eşdeğerlik zincirinin evrenselliği ve zincirin her bir halkasını oluşturan taleplerin tikelliği arasında bir diyalektik var etmektir. Ontolojik farklılık, bu noktada anlamlı hale gelir. Buna dayanarak, toplumsalın inşasının zorunlu koşulu post temelci politikadaki ontolojik dönüşün anlamıyla bağdaşır ölçüde her *ikisinin mevcudiyetini* gerektirirken, aynı zamanda aralarındaki indirgenemez *gerilimin* odağında popülist bütünleştirmenin mantığını kuran ontolojik fark temelli popüler kimlikler vardır. Tikelciliğin yok edilmediği ama tikel içeriklerini aşan bir evrenselliğin *adlarına* dönüştüğü söylemsel/hegemonik oluşumlar olarak popüler kimlikler, evrensellik ve tikellik arasında gerilim noktalarını oluşturarak hegemonik birliğin kurulmasında belirleyicidir.

Popülizmin kavramsal okuması; taleplerin, popüler kimliğin inşası aracılığıyla pekiştirilmesine (Laclau 2013, 95) dayanak oluşturur. Bu nedenle, Laclau'nun yaklaşımını oluşturan formülasyonunda popülizmin formel *tamamlanmış* bir kavram olarak ele alınması siyasetin imkânı ve “siyasal olanın mantığı” anlamına gelir. Bu anlamda, Laclau (2005b, 47) siyasetin popülist olduğunu, siyasal olanın ontolojik koşullarının imkânının ise popülizm olduğunu iddia eder. “Şayet popülizm komüniteryen bir alanda radikal bir alternatif varsaymaktan müteşekkilsen, verili toplumun geleceğinin dayandığı mafsalda bir tercihse, popülizm siyasalın eşanlamlısı değil midir? Cevap sadece olumlu olabilir.” Gelecek bölümde, Laclau'nun bu formülasyonundan hareketle siyasalın/popülist siyasetin öznesi “halk”, teorik ayrımlarına odaklanılarak detaylı bir biçimde tartışılacaktır.

2. BÖLÜM

KİMLİĞİN TEMSİLİ/SİYASALIN ÖZNESİ

“ ‘Halk’ın içinden çıktığı temsil matriksini hâlihazırda açıklamış bulunuyoruz: evrensel temsil işlevini üstlenen belli bir tikellik; eşdeğerlik zincirlerinin kurulmasıyla bu tikelliğin kimliğinin değişmesi; bu yer değiştirmelerden ortaya çıkan popüler tarafın kendisini bir bütün olarak toplumun temsilcisi olarak sunması” (Laclau 2011, 145).

“Popülizm: Bir Ad Ne İçerir?” (Panizza 2005, 47 içinde) metninde Ernesto Laclau, “cevabın yalnızca olumlu olabildiğini” belirtmek için, popülizmin siyaset ile eşanlı hale gelip gelmediği ile ilgili retorik bir soru sorar. Bu sorudan hareketle, bu bölüm, popülizmin tarihsel bir temsilci (yani, bir şeylerin duruşuna göre ‘öteki’ olan bir temsilci – siyasalın öznesi) olarak bir halk inşa eden anlamını tartışacaktır. Popülizmin politik teolojisi üzerine yürütülecek tartışmada, Laclau’nun *Popülist Akıl Üzerine* adlı kitabındaki, “popülizmin oldukça basit bir şekilde siyaseti inşa etmenin bir yolu olduğunu” yazarak ortaya koyduğu teolojik yapıyı güçlü bir biçimde doğrulayışı belirleyici olacaktır. Yine Laclau’nun *Zamanımızın Devrimi Üzerine Yeni Yansımalar*’ına dayanarak siyasetin ‘yüceltici’ doğasının aksine siyasal olanın muhalif (antagonist) doğası arasında yaptığı ayırmadan (Marchart 2007, 143) hareket edilecektir. Burada, Laclau’nun, “hiçbir kurumsal bütünlük kendi içinde, pozitif anlar, toplumsal talepler topluluğu olarak yazamaz” anlamındaki “muhtelif (antagonist) kopuş anı indirgenemez” (Laclau 2005, 94) yaklaşımı, Kantorowicz’den alınan ‘iki beden’ şeması üzerindeki popülizmin teolojik temeline götürür. Öyle ki bu şemada, *halkın* bir bedeni (*ontik*), toplumsal ilişkilerin yanlış bütünlüğü olarak *populus*, “bir baskı kaynağı olan tarafgirlik” konumunu alırken diğer bedeni ise (*ontolojik*), kısmi talepleri olan ama

adil bir toplumu ve aslında varolan durumu inkâr eden gerçekten evrensel bir *populus* olmayı hedefleyen *plep*'lerdir. Laclau'nun popülist mantığı, bu söylem matrisinde *plep*'lerle birlikte – yalnızca parçalardan oluşmuş olmayan, içinde *parçanın bütün olarak* işlev gördüğü bir bütün (Vukovic 2018,133) olarak durur.

2.1. POPÜLİZMİN 'HALKI'NIN İNŞASI

Laclau'nun popülizm kavramsallaştırmasında 'halk'ın ortaya çıkışı; içinde belli bir tikelliğin ulaşılabilir bir evrenselliği anlamlandırdığı hegemonik bir ilişki (2013, 130) olarak hegemonya mantığından ileri gelir. Bu yönüyle popülizm, hegemonyaya dayalı kurulan söylem ontolojisinde toplumsal talepleri birleştirmenin yolu olarak halkı(nı) inşa etme edimidir.

Politik kimlikler, birbirine karşıt eşdeğerlik ve farklılık mantıklarının eklenmesinin (yani gerilimin) sonucudur ve bu mantıklar arasındaki dengenin, diğerine belli bir noktanın ötesinde üstünlük sağlayan iki kutuptan biri tarafından bozulduğu salt gerçeği, "halk"ın bir politik kimlik olarak çözülmesi için yeterli nedendir (Laclau 2013, 221).

Popülizmin 'halk'ı, söylemsel – dilsel performatif bir yaratma edimi gereği, popüler kimliği oluşturur. Bu anlamıyla halk *verili* bir grubu değil, "heterojen öğelerin çoğulluğundan yeni bir fail yaratan bir kurumlaşma" edimini belirtir¹⁷ (Laclau 2013, 245). Burada halk, önceden sabitlenecek belli özelliklere sahipmiş gibi görülemediği gibi, *ex nihilo* olarak da yaratılmayan yani hiçlikten ortaya çıkmayan bizzat inşa edilmek zorunda olan (Katsambekis 2016, 257) politik bir özneliktir. Burada ontolojik farklılaştırma kavramsallaştırması gereği; halkın varlığı, katı bir

¹⁷ Laclau, bu nedenle başından beri en küçük çözümlene biriminin, verili olarak bir grup değil, toplumsal politik talep olmasında ısrar ettiğini söyler. (Laclau, 2005, s.91).

mevcudiyet ve mutlak bir namevcudiyeti olarak hiçliği türünden düalist tutuma Heidegger'in karşı çıkışı akla getirilmelidir. Post temelci politikadaki ontolojik dönüşün etkisiyle Heidegger'in, varlık ve hiçliğin nasıl birbirlerine ait olduğunu anlamaya çalışan, zıtlığın ötesine geçip onların arasındaki bağlantıyı tecrübe etmeyi gerektiren anlayışı halkın politik öznelliğini açıklamak ve bu yolla siyasal olanın kurucu rolünü ifade etmek için belirleyicidir. Bu bakımdan "halk" önceden sabitlemiş içerikleri olmayan bir siyasal değişimin öznesi, başka öğelerin yanı sıra siyasal olanın mantığının billurlaşması olan bir siyasal süreçte temel bir *gösteren* (Katsambekis 2016, 266) olarak anlaşılır.

Laclau'nun deyişiyle belli bir tikellik evrensellik adını edindiğinde, bir farklı talepler ve kimlikler zinciri için ortak simge olarak işlediğinde ve kendisini ortak *ötek*inin karşısına koyduğunda bir "halk"ın¹⁸ doğum anına tanık olunur. Bu tanıklık, kolektif bir öznedeki tikelliklerin daha geniş bir "biz"e ait olabilmek için özgül ayırt edici özelliklerini bırakmak ya da bastırmak zorunda olmadıkları, sadece kendilerini ortak bir davanın ekseninde ya da "hepsini kapsayan bir eksiklik" anlamında yönlendirdikleri (Laclau 2005a, 38) olumsal/zorunsuzdur. Burada, demokratik talepleri bir "halk" oluşumu içerisinde bir araya getirmenin çoğulculuğu yadsıdığı bir homojen özne değil; bilakis grubun içsel farklılaşmasını daim edecek heterojen taleplerin çeşitlilikleri arasında eşdeğerliğin tesis edildiği bir ekleme süreci içerisinde konumlanma söz konusudur¹⁹.

¹⁸ 'Halk' salt retorik bir kavram değil, bir nesnel belirleyicidir, hakim çelişkinin somut bir formasyon seviyesindeki iki kutbundan biridir. (Laclau, 2015, s.163).

¹⁹ Butler'ın sözleriyle, "...halk" asla sözlü bir koro halinde konuşan kolektif bir mevcudiyet olarak karşımıza çıkmaz; halk kimlerden müteşekkil olursa olsun, kendi içinde bölünmüş olduğu farklı şekillerde, sıralı olarak, derece derece arz-ı endam eder ya da hiç etmez, belki de belli bir ölçüde hem toplaşır hem dağıtılır ve dolayısıyla, nihayetinde bir birlik değildir... "Halk" adı hatta "biziz, halk" beyanı bile, halkın yaptığı şeyi tam olarak yansıtmaz, zira oluşu arz-ı endam etmiş ve tüm halkın istiyor olabileceği şey adına konuşuyor görünen tikel gruptan başka bir şey her zaman vardır, zira halk adına gerçekleşenler ile halkın istedikleri arasında her zaman bir boşluk bulunur. Tüm halk aynı şeyi istemez ya da aynı şekilde istemez... Halk adı temellük edilir, ihtilafa konu edilir ve yenilenir, her zaman temellük edilme ya da reddedilme riski taşır ve ad konusundaki hegemonya mücadelesini imleyen hassaslık ve azgınlık, demokratik işleyişin göstergelerinden başka bir şey değildir." (Butler, 2018, s.152-153).

Her bir talebin kurucu anlamda yarılmış olduğu anlamına gelen bir yanda kendi tikel benliği; diğer yanda eşdeğersel bağlar aracılığıyla, öteki taleplerin tamlığını gösterme söz konusudur. Bir halk, bu anlamda, tikellik ile evrensellik arasındaki diyalektikte heterojenliğini korumakla mükellef bir yapma, kurulan bir olma süreci olarak inşa, “biz”i “onlar”dan ayırıştırıran politik sınırı çizmek durumundaki siyasalın tezahürü, siyasalın öznesidir. “Halk” toplumsal heterojenliğe yüklenen kurucu roldür. Laclau’nun, toplumsal gerçeklikte hegemonyanın ayrılamaz olduğunu ve belli bir tikellik evrensel temsil işlevini üstlenince bir “halk”ın ortaya çıktığını öne süren (2005a, 48-49) düşünce çizgisinde “halk” verili bir grup değil de heterojen öğelerin çoğulluğundan yeni bir eylemlilik yaratan bir kuruluş eylemi olarak ortaya çıkar (2005b, 224). Buna dayanarak, çoğulluk ve heterojenlik özgül bağlama bağlı olarak korunur ve çeşitli yollarla eklemlenir. Burada bir “olumsuz” eklemlenme (tikelliklerin ortak bir düşmana karşı verdikleri ortak mücadeleyle birbirlerine bağlanmaları), bir “olumlu” eklemlenme (tikelliklerin ortak bir dava kapsamında birbirlerine bağlanmaları) ya da aynı anda bunların ikisinin birden söz konusu olabildiği (Katsambekis 2016, 253) bir politik öznellik biçimi olarak “halk” ortaya çıkar. Görüldüğü gibi “halk”, herhangi bir zamansal ve mekânsal uzamda bir topluluğa, kitleye, nüfusa denk düşmeyip, daha ziyade alenen ya da zımnen belirlenen ayırım çizgilerinin çizilmesiyle ortaya çıkar.

“Halk”ın kim olduğuna dair taşları yerli yerinde oturtmaya çalışan söylemsel itki, hegemonya arzusunun tecessümüdür. Bu nedenle, “halk” söyleme kimin dahil edilip kimin edilmediğine dair bir içerme – dışlamadan dolayımlanan “kurucu dışlama” mefhumunun yansımasıdır. Butler, bu konuya kimin “halk”a mensup olduğuna kimin olmadığına dair belirleme gayretine düşüldüğünde, gruplardan birinin, dışarıda olanların, “halk”ı tehdit ettiği ya da “halk”ın önerilen biçimine karşıt olarak varsayılanların karşısına kendi “halk”ını çıkarması durumunu açıklamasıyla dikkat çeker (2018, 9). Bu haliyle, popülizmle ilgili söylem odaklı yaklaşımda, düğüm noktasının etrafında dile getirilen “halk”tır.

“Halk”ın politik bir öznellik, bir politik aktör olarak inşası mantığı ise Laclau’nun “popülist akıl” dediği şeydir. Popülist akıl, halkın kuruluşunun mantığı olarak siyasal akıl anlamına gelir (Laclau 2005b, 154, 225). Bu yönüyle, tikel kendisinin kısmiliğini²⁰ aşkın bir evrensellik adına dönüştürürken, ontolojik işlevi ontik içeriğine asla indirgenmeyen; ancak ontolojik işlevinin yalnızca bir ontik içeriğe bağlandığında mevcut olabildiği bir ontik içerik (Laclau 2005, 247) söz konusudur. “Halk” bu bakımdan ontik olanla ontolojik olanın, olumsal fakat bölünmez bir anlayışta kaynaştıkları noktayı ifade eder. Görüldüğü gibi burada popülist akıl, siyasal akıl anlamına gelirken – kısmiliğin olanaksız bir bütünlüğün adı olması olasılığı ile – hegemonya mantığını²¹ kapsar. Bu nedendir ki Laclau (2005a, 154, 239) için en iyi hegemonik özne adı “halk”tır (Kioupkiolis 2016, 223).

Bu bakımdan, “halk”ın oluşumunun kısmiliğini aşmaya çalışan, dışlama biçimlerini dışavuran ve karşısına almaya çalışan tam kapsayıcılığın reddi söz konusudur. Dışlamanın doğallaştırıldığı, çatışmanın siyasal olanın varlığında cisimleşmesi, demokratik siyasetin – radikal demokratik siyasetin yegâne amacı olmaktan uzaklaşır. Demokratik siyasetin – radikal demokratik siyasetin, kimin “halk”a dahil edildiğini, kimin dahil edilmediğini önceleyen ve “halk”tan sayılmayanları ikincilleştiren söyleminin eyleme geçmesi söz konusudur. Butler (2018, 11), demokratik siyasetin kendisine dert edindiği meselelerin sadece tanınmayı halkın tamamına eşit şekilde yaymak olmadığını; aynı zamanda tanınabilir ile tanınamaz arasındaki ilişkiyi değiştirerek, eşitliğin anlaşılabilirliğini ve bunun “halk”ın daha da açıklanmasıyla mümkün hale gelebileceğini ileri sürer.

²⁰ “...benim kısmilik kavrayışım, psikanalizde “kısmi nesne” olarak anılan şeye yakındır – yani, bir tamlık işlevi gören bir kısmiliktir.” (Laclau, 2005, s.256).

²¹ Laclau buradaki ilişkiselliği, kısmilik ve bütünlük arasındaki kaynaşma anını, zaman içinde bir noktada, evrensel ve tikel iki boyuta bölünemeyecek olan nihai bir tarihsel ufku temsil edişi ile açıklar. Tarihin nihai bir amaca doğru sonsuz bir ilerleme değil de; daha çok, hegemonik oluşumların süresiz ardışıklığı ile bu açıklamasını örneklendirir. (Laclau, 2005, s. 247).

Halk, en temel ve ön kabul olarak varsayılan sınır siyasetinin aleni ve zimni biçimleri olarak adlandırma, yeniden adlandırma ve “halk”ın kim olduğuna dair anmanın sürecine bağlanır. Bu sınır çekme – sınırlama eylemi ise iktidarın işleyişi ile aynı ölçüde performatif bir edimdir²². Bu yönüyle, hegemonyanın ve siyasalın mantığı, aynı şekilde “toplumun iki kampa ikili karşıtlık biçiminde bölünmesini” gerektiren popülist mantıkla birleşir. Buna göre, “kendini bütün olduğunu iddia eden parça olarak sunan” ve “bir toplumsal talepler çoğulluğunun eşdeğerliğinden küresel bir kimliğin kuruluşu”nu önceden varsayan bir bölünmeden (Laclau 2005a, 83) hareket eder. “Halk” hegemonya kavramının popülizmin söylem odaklı yaklaşımı tarafından grubun bir bireysellik etrafında sembolik birleşmesini (Laclau 2005a, 100) ifade eder.

“Halk” kategorisinin *nasıl* inşa edildiği üzerinde dururken Laclau’nun demokratik taleplerle popüler talepler arasındaki ayrımını zihinlere getirmek yerinde olacaktır. Laclau’nun demokratik taleplerden kastı, özel gruplardan gelen bütün eşitlik, tanınma veya kapsanma talepleridir; ortak noktaları ise yerleşik bir iktidarın direnci (en nihayetinde baskısı) ile karşılaşmış olmalarıdır. “Popüler kimlikler” ise, öznelerin, (kapsayıcı olduğu ya da “evrensellik” kazandığı ölçüde içi de “boş” olan) aynı “*halk*” göstereni etrafında, kendilerini türdeş ve kolektif biçimde *adlandırmalarını* sağlayan talepler arasında kurulan “eşdeğerlilikler”dir. Bu aşamada, Laclau’nun popülizmle ilgili söylem odaklı yaklaşımında belirli bir söylemsel uygulamanın ikinci düğüm noktası olarak toplumun *temsîlinin* ne ölçüde sağlandığını – ilki düğüm noktasının etrafında dile getirilen “halk” – görmek mümkündür. Bir tarafta seçkin, düzen ya da güç bloğu diğer tarafta “halk”, ezilen ya da ayrıcalıksız olarak toplumu iki muhalif tarafa bölerek²³ ağırlıklı olarak

²² “Sınırlama eylemi, kilit terimi olan “halk”ı kullandığında bile (hatta tam da bunu yaptığında), demokrasinin temel bir problemini yerli yerine oturtan performatif bir iktidar biçimine göre işler.” (Butler, 2018, s.11).

²³ “İçinde antagonist sınırların eşdeğersel mantıklara oturtulduğu, popüler kimliklerin inşasının yapısal bir açıklamasını sundum. Sınırlar “halk”ın ortaya çıkışının olmazsa

muhalefet sunmasıdır (Kaya 2018, 18). Bu iki koşul aynı anda gerçekleştiğinde, bir partiyi ya da bir hareketi “popülist” olarak adlandırmak yerindedir (Stavrakakis ve Katsambekis 2014, 123).

Laclau'nun çözümlemesinde halkı oluşturan birliğin “biz”ine karşı tanımlanan hasmın “onlar”ı arasındaki antagonizma ile halkı oluşturan birliğin, dolayısıyla da düşman²⁴ ya da ötekinin tanımlanacağı rakip hegemonyalar²⁵ arasında iki düzeyde okunması gereken iç sınır kavrayışı birliğin boş gösterenini yüzer – gezer gösterene dönüştürür. “Halk” ve “düşman” arasındaki antagonizma, 1967’de LSE’de Popülizm Konferansı esnasında Isaiah Berlin tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

Kapitalist, yabancı, etnik azınlık ya da çoğunluk kim olursa olsun, halkın düşmanları belirlenmelidirler. Halk, herkes değildir. Halk, belirli bir türdeki herkeştir; halka karşı komplo kurarak veya halkın kendisini fark etmesini engelleyerek ya da nasıl olursa olsun, bir şekilde kendilerini sınırın ötesine geçirmiş belirli kimseler var. Halk, toplumun tamamı değildir, bir şekilde oluşturulmuştur (1967, 16).

olmazlarıdır: onlarsız, bütün kısmilik/evrensellik diyalektiği çökerdi.” (Laclau, 2005, s. 252).

²⁴ Laclau'ya göre, “yerelleştirilmiş bir bağlam içinde ifade edilmiş özgül bir talebin durumunda, düşmanın kim olduğunu belirlemek görece kolaydır; ancak eğer çoklu heterojen talepler arasında bir eşdeğerlik varsa hedefinin ne olduğunu ve kime karşı mücadele ettiğini belirlemek çok daha zor hale gelir. Bu noktada “popülist akıl” tamamıyla işlemsel olur” (2005, s. 252).

²⁵ Laclau'nun çözümlemesinde rakip hegemonyalar, Gramsci'nin “tarihsel blok” kavramının mirasçısıdır. akt. (Balibar, 2016, s.252). “Tarihsel blok, “bir çözülmenin”: bir kültürel değerler sisteminin bir toplumsal sistemi derinden etkileme, ona yayılma, onu toplumsallaştırma ve bütünleştirme biçiminin çözümlemesinin “çıkış noktası” olarak da düşünülmelidir.” akt. (Göksel, 2008).

Bu pasajdan da görüldüğü gibi “halk” ampirik bir veri veya sosyolojik bir kategori değildir. “Halk” heterojen talepler arasındaki bir “eşdeğerlik” zincirinden doğan söylemsel bir inşadır (Mouffe 2019, 89-90). Ernesto Laclau popülizmin bir rejim olmadığını, bir ideoloji olmadığını, özgül bir içeriği olmadığını belirtip, popülizmi bir siyasal sınır oluşturma, sınır çizme biçimi olarak tanımlar. Kurucu bir popülizm fikrine geçişle normatif değil ontolojik bir kipe göre yeniden düşünülüp genelleştirilen popülizm ne marjinal ne de patolojik bir fenomendir, siyasetin kendisinin varsayımlarından biridir (Balibar 2016, 251). Bu bakımdan siyasal bir sınır inşa etmek, bu “halk”ın farklı yollardan inşa edilebileceğinin ve hareketlerin/partilerin de bir “halk” inşa ettiğinin farkına varıldığında, ne tür bir halk inşasının hedeflendiğini belirlemek popülizmin tanımlanacak bir kavram olmaktan öte, bir sıfat olarak kalmasını (Mouffe 2019, 105) açıklar.

2.2. POPÜLİZMİN ‘HALKI’NIN TEMSİLİ

Bir “halk”ın oluşumu eşdeğerlik zincirini oluşturan taleplerin çoğulluğuyla belirlenen bir iç karmaşıklığı gerektirir. Bu radikal heterojenlik boyutudur, çünkü bu taleplerdeki hiçbir şey, tek başına düşünüldüğünde, herhangi bir türden birlik oluşturma eğilimi göstermelerini gerektirecek bir “açık kader”i ilan etmez – bunlardaki hiçbir şey bir zincir oluşturmaları gerektiği tahmininde bulunmaz. Bu, boş gösterenin homojenleştirici momentini gerekli kılan şeydir. Bu moment olmaksızın, hiçbir eşdeğerlik zinciri olmaz, dolayısıyla boş gösterenin homojenleştiricilik işlevi zinciri oluşturur ve aynı zamanda, onu temsil eder... Sonuç açıktır: Her halk kimliğinin özü itibariyle temsil edici olan bir iç yapısı vardır. (Laclau 2005, 162-163).

Laclau’nun düşüncesinde temsil kavramının ayırt edici niteliği, yerinden çıkarma ve hegemonya olgusunun özünü teşkil eden bir tikelliğin evrensel olarak boy göstermesi durumuna (Butler, Laclau ve Žižek 2000) dayalı hegemonik ilişkilerin

alanı dönüştüren ve her zaman tamamlanmamış nitelikteki öznelerin kimliklerinin inşa edilmesidir. Bu yönüyle de temsil, eklemleme mantığı ile doğrudan bağlantılıdır. Bu kavramsallaştırmadan hareketle temsil ilkesi ile siyasi eylemlilik arasındaki eklemleme ilkesini görmek belirleyici olacaktır.

Laclau'nun analizinde *temsil*, hegemonik toplumların genişleyen bir özelliği haline gelir. Birinin mevcut olması ve mevcut olmayan başka birinin yerini doldurması yönünde bir "*fictio iuris*" [hukuki varsayım] olarak betimlenen (Laclau 1990, 38-39; 1996, 97-98) temsil edilen – temsilci ilişkisiyle uyumluluk (Knott 2016, 284) gösterir. Bu aynı iradenin iki farklı yerde mevcut olduğu (Laclau 1990, 38-39) "*yeniden mevcudiyet*" anlamında bir eklemleme değildir.

Laclau bu sürecin iki düalist niteliğini tanımlar. Birincisi, temsil edilen – temsilci ilişkisinin pekiştiği yer ile temsilcinin başka temsilcilerle politika kararlarını müzakere ettiği yer arasında *mekânsal bir farklılık* olmasıdır. İkincisi, bu iki farklı yer, yapı ve usul açısından farklıdır, ama aynı zamanda başka üyeleri ikna etmek için farklı teknikler ve taktikler içerir (Laclau 1996a, 98; 2000, 212). Bu ikinci ikilik, temsil edilen ile temsilci arasında irade oluşumunda kimlik oluşumu temelli karşılıklı ve birlikte var olan ilişkiselliğe dayalı süreçte çift yönlü hareketin ortaya çıktığı yerdir. Bu bakımdan siyasalın mantığının işlediği yeri de açıklar. Laclau konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

Temsilcinin işlevi, temsil ettiklerinin iradesini iletmekten ibaret değildir ve başlangıçta olduğu ortamdan farklı bir ortamda bu iradeye inandırıcılık kazandırmayı da içerir [...] Temsilcinin pasif bir failden ibaret olmaması ve temsil ettiği çıkarlara bir şeyler eklemek zorunda olması temsilin doğasının bir parçasıdır. Bu eklemleme de temsil edilenlerin kimliğinde yansıtılır [...] Dolayısıyla temsil çift yönlü bir süreçtir. (Laclau 2005, 158)

Temsil ilişkileri, toplumsalın kurulduğu birincil zeminde kolektif kimlikleri inşa etme gereksiniminden hareketle toplumsal olanın parçalanmış dokusundan çıkarılır. İktidar ile temsil arasında birbirini gereksinen bir hat çeken Laclau, bu nedenle tam özgürleşmeyi reddederek popülizmi siyasal projesine yerleştirir. Bu yerleştirmede, popülizm siyasetin temsil için artan rolüyle ifade edilir. Laclau popülizm toplumda içsel sınırların oluşturmayı ve kurucu dışsallığı daimi kılmayı zaruri gören bir yaklaşımı benimser. Bu nedendir ki, siyasalın mantığı antagonizmayı, toplumsalın kurucu fikri ile bağdaştırır. Toplumsal olan ile ortaya konan toplumsal düzenin nihai olarak gerçekleştirilmesinin imkânsızlığındaki onulmaz – kapanmaz fark temsilde somut hale gelir. Bu haliyle temsil, bir ikame yoluyla var etmek, mevcut kılmak, “namevcut olan bir şeyi var kılmak” anlamına veyahut “başkaları adına hareket etme”nin bilhassa siyasi anlamıyla daha uyumlu bir şekilde, “temsil edilenlerin yararına onların sorunlarına duyarlı bir tutumla hareket etmek anlamına gelir” (Pitkin 1967, 237, 209; Derrida 1982, 307-309).

Burada bir katmanında temsil edilenlerin, bir katmanında temsilcilerin yer aldığı iki katmanlı bir oyun alanının varlığı esnasında katmanlar arasında, birinin diğerinin üstüne çökmesini engelleyen bir yarıklık olarak temsil (Arditi 2010, 87) vardır. Derrida temsil edilen “halkın” bir ikame yoluyla geri döndüğünü ve geri dönenin değişmemiş bir ayniyet olarak değil kurulmuş bir kimlik olarak bir yineleme içerdiğini “temsil” anlamındaki re-presentation ile açıklar (Derrida 1982, 308) bu durumu ki bu Laclau’nun *yeniden mevcudiyet* anlamındaki eklemlenme mantığı ile bağdaşır. Yineleme içeren bu dönüşte “var kılma”, “halk”ın namevcut mevcudiyetini değişime uğratan diferansiyel bir unsur (Derrida 1988) olarak “halk”ın mevcudiyetini açıklar.

Halkın kim olduğu sorusuna verdiği cevabı Rancière'in *demos*'undan²⁶ kuran Laclau, bu nedenle halkın var kılınmasında, siyasalın mantığını kuran "biz" ile "onlar" arasındaki ayırım yapma mecburiyeti ile bir kimlik yapılandırır. Özünde sayılamaz olan ve böylece sayma ilkesinin kendisini bozan bir şeyin ortaya çıkışı olarak *demos*, "halk"ın ortaya çıkışıdır, *demos*, bir parçayken aynı zamanda bütün olma iddiası (Laclau 2005, 267) ile popülizmin "halk"ını açıklar. Aynı zamanda post temelci politikadaki ontolojik farklılık tartışmasını önemli hale getirir.

Demokratik yineleme ile temsil etme arasındaki yarık, farazi dolaysızlığa dayalı ikiz ve eşzamanlı tam mevcudiyet, popülist lider ve hareketlerle özdeşleşir. Temsilin imgesel bir özdeşleşme ile kurulduğu bu anlayışta, halk ve temsilcileri birbirinin aynadaki suretleri oldukları iddiasıyla aralarındaki sanal dolaysızlık²⁷ ilişkisi ile aralarındaki mesafenin fiili askıya alınışına (Arditi 2010, 90) dayanak oluşturur. Rancière özgürleşmeyi, "düşmanın dünyasında, hâkim düzenle kavga eden ama aynı zamanda o dünyada düşmanın yasasının dışında kalabildiği müstesna yerler inşa etmeye muktedir birinin muğlak konumunda yaşamanın bir yolu" (2018, 41) olarak tarif eder. Bunu da bir yenilgi değil; özgürleşme yerine özgürleşmelerden yana saf tutan çoğullaştırıcı bir stratejinin tecessümünün vuku bulması olarak görmek gerekir. Bu nedenle, tekil olarak temsil yerine, çoğul olarak temsilleri yeğlerken temsillerin daima kısmi olacağını belirtmiştir. Laclau da, tam olarak özgürleştirilmiş bir toplumun - özgürleşmenin nihai imkânsızlığına

²⁶ "Rancière'in çözümlenmesinde, benimkine çok yakın iki boyut mevcuttur. İlkin, bütün gibi işlev gören parça üzerindeki vurgu: Hegemonik işleyişe içkin pürüzlülük olarak nitelediğimiz şey, Rancière tarafından, sayı ilkesinin kendisini bozan ve böylece bu kurucu olanaksızlık etrafında süregelen bir dizi işlem olması anlamında politikanın ortaya çıkışını mümkün kılan bir sayılamaz biçiminde kavramlaştırılıyor. İkincisi Rancière'in, bir tikel belirgenim olarak evrensel bir dışlama – bizatihi dışlama ilkesinin kendisi – yapısında bir şeye sahip olan sınıf olmayan sınıf kavramı, benim "boşluk" dediğim şeyden çok uzak değildir. Tikel mücadelelerin evrensel işlevlerini, kendi tikelliklerini aşan simgesel bir anlamla donatıldıkları zaman keskin biçimde algılanmaktadır." (Laclau, 2005, s. 267-268).

²⁷ "...doğrudanlık simulakrı" ya da "sanal dolayimsızlık" ..Arditi'ye (2007a, 68) göre günümüz temsil siyasetine karakterini veren bu "sanal dolayimsızlık" popülist temsilin muhayyel özdeşleşme niteliğiyle örtüşür." akt. (Moffitt, 2020, s.153).

atıfla sadece kısmi *özgürleşmelerin* sürekli etki ve yararlarının olanaklı olabileceğini bildirmek için bu çoğul biçimi tercih etmiştir (Knott 2016, 286). “Toplumsal olanın rasyonel bir zemini yoksa tam bir temsil edilebilirliğin de olanaksız olduğu açıktır. Ama bu durumda, ‘kısmi’ temsillerden bahsedebiliriz” (Laclau 1996a, 103). Laclau’nun kavramsallaştırmasında temsillerin ve kısmi temsillerin incelenmesine ilişkin bu alıntılardan *yeni* durum, hegemonyadaki farklılık ve eşdeğerlik mantıklarına karşılık gelir. Kısmilikler, kısmi temsiller onları anlamlı iletilebilir hale getiren eklemleme alanında diğerleriyle birleşerek eşdeğerlik zinciri haline gelmeye çalışarak (Laclau ve Mouffe 2001, 127-134; Laclau 2005, 73-88; 129-132), zincirin kendisi yeni bir şeyin inşasını oluşturarak kısmi temsillerinin temsilcisi haline gelir.²⁸

Eşdeğerlik zincirinin kendisi ile onun kısmi temsilleri arasında bir “temsillerin temsili” (Knott 2016, 287) ilişkisi vardır. Hegemonik eklemleme pratiği içinde konjonktürel olarak tekilliklerin²⁹ tekilliklerine zeval getirmeyecek, ama aynı zamanda birbirlerine göre tekilliklerinin neticesinde ortaya çıkabilecek çatışmalara kör kalmayacak (Prentoulis ve Thomassen 2016, 317) şekilde bir araya gelen özne konumlarının çoğulluğuna dayalı heterojen bir özne imgesi

²⁸ “Laclau’nun kolektif bir siyasi kimlik oluşumu açıklamasında görmüş olduğumuz gibi, halkın farklı talepleri ve mücadeleleri, sembolik bir eşdeğerlik biçimi yoluyla birleştirilmelidir (Laclau 2005, 108). Halkın taleplerinin geçici birliği ve evrenselliğinin meydana gelmesi için belirli bir talebin (bir “boş gösteren” halini alması için) ve dolayısıyla “daha geniş bir evrenselliğin göstereni” haline gelmesi için yok olması ya da kendini tekelliğinden arındırması gerekir (Laclau 2005, 95). Bu yüzden evrensellik ve kolektivite yalnızca geçici ve kısmidir (Laclau 2005, 71). Laclau’nun karşıtlığı kendi siyasi olumsuzluk mantığına dayandırdığı düşünülürse, kolektif bir kimliğin ortaya çıkışı her zaman, eklemleme pratiklerinin ve belli taleplerin “boş” bir evrensel talep tarafından temsil edimlerinin neticesi olacaktır” (akt. Rekret, 2016, s. 207).

²⁹ “Tekillik fikri özcü söylemlere karşı kurucu şekilde açık bir kimlik kavramı inşa ederek çalışır... Tekillik farklı olana, tekil olana bir saygıdır; evrenselleştirici ve özcü kimliklere ve onlara dayanan siyasal söylemlere karşı bu farklılığın bir savunusudur. Rizomatik bir terim – diyalektik olmayan bir fark kavramı üreterek, hem farklıya hem de aynıya yapısöküm uygulayan bir terim – olarak değerlendirilebilir. Tekillik, aynı zamanda, düşüncenin ve kimliğin “ikilileştirilmesine” direnir çünkü bu yalnızca ötekinin aynıının yapısı içinde diyalektik olarak söğürülmesidir.” (Newman, 2014, s.279).

olarak 'halk'ın temsili söz konusudur. Laclau temsili bu yönüyle siyasalın mantığında *karar verilemezlik* ilkesi ile açıklar.

Post – temelci politikadaki siyasal olanın anlayışıyla bağdaşır ölçüde temsil; kendi yapısal yer yokluğuyla, kendi öz eksikliğiyle yapıların içeriden altını oyan *karar verilemezlik* ilkesi ile belirlenir. Kendinden menkul kapanmasının olanaksızlığını veri kabul ederek sürekli olarak onu sorgulayan, dışında bırakmaya çalıştığı şeyin kendisi için esas olduğunu bilir. Bu nedenle, hegemonik eklemlenmenin biçimi ve içeriğinin olumsal olduğu zorunlu bir temsil ögesi ile temsil, temsil edilenlerden kurulmuştur. Hegemonik oluşumun birliğinin birbirine eklemlenen farklı mücadelelerin ve kimliklerin tekliğiyle bir kurulmuş gücü (halk) içererek birleştirici bir kimlik yaratmasıyla dikeylik – ayırım ilişkisi barındırırken bir yandan da birbirleri arasındaki eklemlenme mantığı ile yataylık ilişkileri barındırır. Laclau'ya göre temsil ve hegemonya arasında dikeylik ile yataylık – birlik ile teklik arasında daimi *karar verilemez* bir diyalojik unsur vardır. Özne konumlarının, toplumsal ilişkilerin çeşitliliğini anlayabilmeye kabil merkezsizleşmiş, çoğulluğa dayalı siyaset anlayışı buradan kendisine yer bulur.

Merkezsizleştirilmiş bir yapıyla kastedilen de budur: Sadece bir merkezin yokluğu değil, antagonizma yoluyla merkezsizleştirme pratiğidir [...] merkezler ancak yapı merkezsizleştirildiği için var olabilirler [...] yapı yerinden çıkarıldığı sürece, merkezlerin olanaklılığı ortaya çıkar: Yapının yerinden edilmesine verilecek yanıt, çeşitli antagonistik güçler tarafından tikel eklemlenme düğüm noktaları çerçevesinde yeniden oluşturulmasıdır (Laclau 1990,40).

Yerinden çıkarmanın antagonistik güçler tarafından kurulan merkezsizleştirilmiş yapısının ekseni merkezin merkezlere dağılmasına yol açan merkezsizleştirme, siyasetin genişlemesiyle ve/veyahut yoğunlaşmasıyla sonuçlanır. Bu açıdan,

hegemonya anlatısının merkezi bir konuma geldiği Laclau ve Mouffe'un çalışmalarında, eşdeğersel zincirlerin kurulması, ayrı tikellikleri/momentleri muhalif bir ideal etrafında kısmi yerleştiren temsil ufku, hegemonik blokların inşasının ve toplumsal dönüşümün temsil yoluyla gerçekleşmesini (Day 2005, 75) sağlar. Bu temsil kendilerini birleşik, organize bir siyasi cepheye çeviren temsil edilebilir kimlikler ve konumlardan oluşan “düşümsel noktalar” etrafında kurgulanan bir kavrayışın ibaresidir.

Hegemonik pratikler, güçlerden ve çıkarlardan oluşan yekpare bir bloğun adına tümel görevleri yürüten bir tikellik içerdikleri ölçüde, aynı zamanda bünyeleri gereği temsil süreçleridir (Kioupkiolis 2016, 222). Laclau (1996, 98-100) siyasi temsilin, başka yerlerin yanı sıra parlamenter kurumlarda meydana gelen türden siyasi etkileşim vasıtasıyla belirli bir topluluğun kısmi tercihlerini genelleştirmek ve onları diğer toplulukların ve genel olarak toplumun çıkarlarıyla uyumlu hale getirmek için elzem olduğunu öne sürmüştür. Bu nedenle temsil, temsilcinin dağınık, bölünmüş ve marjinalleştirilmiş toplumsal kimliklerden kolektif bir irade oluşturmada önemli bir rol oynadığı, gitgide artan toplumsal parçalanma şartları altında zaruri bir hal alır (Kioupkiolis 2016, 222).

Dolayısıyla, temsilin iktidar kanadına bakıldığında, özgürleşimin mümkünlik şartı olarak iktidarlar, olumsal ve kısmi özgürleşimler olarak vardır. Toplumsalın kaynağı, kuruluş zemini haline gelen toplumsal dâhilinde yürütülen mücadeleler, ancak böyle anlam kazanır. Siyaset bu yönüyle hegemonik mücadele pratiklerinin ve siyasalın olumsuzluğunun izlerini taşır. “Halk” kurulmuş olduğundan, önceden var olan bir toplumsal grup olmadığı gibi kendini “içkin” bir tarzda da sunmadığından (Laclau, 2005b), “halk”ı “hazır – kıta” haline getirmek, “halk” adına konuşmanın haritalandırılması girişimi, özne olan “halk”ın radikal kararlaştırılamazlığı, temsilin süreçteki rolünü ve liderin imgesini belirginleştirir³⁰.

³⁰ “[Halkın] eşdeğerlikli mantığı tekilliğe, tekilik de grubun birliğinin liderin adıyla özdeşleştirilmesine yol açabilir. [...] Grubun bir bireyselliğin etrafında simgesel olarak

Popülizm “toplumsal gerçeklik içerisinde edimsel bir biçimde işlemeye çalışır” (118) ve “halk”ın kendisi adına konuşacak temsilcileri bekleyen hâlihazırda bir grup olmadığını, ortaya çıkışının “*edimsel bir işleme*” dayandığını gösterir (97).

Laclau’nun “bütün nesnelere söylemin nesnesi” olarak kuran söylemsel – edimsel yaklaşımı³¹, edimsel işleyişinde liderin rolünün merkeziliğini açıklar. Post – temelci politikada aktörün/liderin aşkın bir töze sahip olmadan bizzat inşa edilmek zorunda oluşuyla söylemsel – edimsel yaklaşım bağdaşır. Toplumsal sınırların ve bu yolla aktörlerin varlığı sonsuz bir oluşum halinde gerçekleşirken temsil sürecinde olumsuzluğun inşası sürecini gösterir. Yapı, aktör ve ikisi arasındaki ilişkilerde evrenselliği temsil etme yetisine ulaşma sürecini hegemonya kavramı açıklar. Burada “evrensel olan, tikel pozisyonların tikel olduğunu, iktidar durumunun her daim var olduğu gerçeğini ve dönemsel yerinden edilme durumu veya hegemonik krizler dışında tikel bir içerikle doldurulduğunu” (Aslan 2022) kabul eder. Toplumsal taleplerin siyasette oynadığı rolü ve talepler arasındaki birbirlerini şekillendirme yönündeki etkileşimi göz önüne alır. Toplumun siyasal olana içkinliğini hegemonik düzenin varlığında arar. Popülizm güttüğü temsil anlayışıyla “demokratik siyasetin iki momentini, kimlik ve farklılığı aynı anda barındırır (Mouffe 2000, Laclau 2005).” (Aslan 2022, 447)

“Kimlik/evrensellik ve farklılık/tikellik momentlerinin her ikisinin de” (Aslan 2022, 447) varlığını kuşatan bu anlayışla popülizm varlığını, iktidar alanının boş olmak zorunda olduğu, egemenlik ya da iktidarın halka dayandığı, sonsuza kadar kimsede tecessümünün vuku bulmadığı yerde konumlandırır. Bu yönüyle, “bir toplumsal düzen toplumsal taleplerin birbirine eklemlenmesiyle hegemonik bütünlük (kimlik) kazanabileceği gibi, zamanla ortaya çıkan yeni toplumsal

bütünleştirilmesi [...] bir ‘halk’ın oluşmasına içkindir.” (Laclau, 2005b, s.100; 2005a, s.40).

³¹ “Bu yaklaşımın “edimsel” boyutu Austin (1975) ve Butler (1990) belirttikleri üzere edimselliğin gücüyle, kelimelerin ve söylemin sadece dünyayı tanımlamadığı, aynı zamanda ona *bir şeyler* yaptığı fikriyle de ilgilidir.” (Moffitt, 2022, s.39).

taleplerin karşılanamaması ya da önceden kuşatılan taleplerin hegemonik zincirden kopmasıyla (farklılık) dağılıbilir” (Aslan 2022, 447). Laclau’nun, *Popülist Akıl Üzerine*’de öne sürdüğü, “siyasal mantık” yaklaşımı yerleşimini getirmesi bu noktada kritik bir hale gelmektedir. Popülizmde merkezi olan şey, siyasal cemaatin toplamı olarak halka hitap etmesi ve “popüler bir kimliğin” birbiriyle bağlantılı inşasıdır. Siyasi arenada seferber edilen sınıf kimliği, dini kimlik ve cinsiyet kimliği gibi diğer toplumsal kimliklerden farklı olan bu “popüler kimlik”, muhtelif seçmen kitlelerini ve onların birbirlerinden ayrı ayrı taleplerini bir araya getirerek bunların hepsini içeren niteliğiyle damgasını vurmuştur (Gerbaudo 2022, 59).

Hegemonik kimlik olarak popüler kimlik, olumsuzluk ekseninde belirli bir kimliğin diğerleriyle ilişkisi, bağlayıcılığı ölçüsünde kimlik sahibi olmak ve bunu devamlı kılmak adına önemlidir. Gelecek bölüm, bu kavramsallaştırmalardan kuramsal tartışmanın izlerini kuram içinde kuramın diliyle sürerek tartışmayı pratiklerine açacaktır. Heideggerci anlamda kuramın; var oluşun analitiği ile bağdaşan ve saf teorik bir içsellik, saf bir olgusal fikrine karşı *yaşam dünyasının* kendi varlığında eylemin merkezi olarak bir etki olarak ortaya çıkan soruyu eylem ve imkânın sorusu haline getirecektir. Buradan hareketle, pratiğin kuramsal içindeki işleyişini, bunların birbirleri içinde nasıl çökdikleri gösterilecektir. Var oluşun varlığını, varlıktan soyutlamak yerine; toplumsal hareketler ve krizlerle sarmalanmış bir kurguyla post – temelci politikanın ekseninde Heideggerci zamansallık, ilişkisellik, hiçlik ve döngüsellik içerisinde düşünmeye yönlendiren popülizm – demokrasi tartışması yürütülecektir.

3. BÖLÜM

TEMSİLİN SİYASAL MEKÂNI: DEMOKRASİ

3.1. TEMSİLİN SİYASAL MEKÂNSAL ÇOĞALMASI ANLATISINDA POPÜLİZMİN İZDÜŞÜMÜ: TOPLUMSAL HAREKETLER

Siyasal olanın mekânını tahayyül ederken temsil nosyonu ile kurduğu örtüşmeye varan ilişkinin derinliklerine hareketler yoluyla inmek mümkündür. Bu derinlikli okuma, post – temelci politikanın ontolojik dönüşüyle popülizm yaklaşımını politik kuram açısından somutlaştıracak bir zemin sunacaktır. Bu zemin, mekânın siyasal ontolojisini önermek için post-temelci politikayı harekete geçirmesi üzerine kuruludur. Mekân (uzam), siyaset ve siyasal olan arasındaki kaçınılmaz karşılıklı ilişkileri bağlamında ontolojik boyutlarını negatiflik, olumsuzluk ve antagonizma ile kurmaktadır. Burada negatiflik; özcü olmayan, sürekli üretilen her mekânsal biçimin ilişki boyutunun altını çizmektedir. Olumsuzluk, hem ontolojik hem de siyasal duruma işaret ederek üretim, algı, mekânın duyumsanması ve güç ilişkilerini tarif etmektedir. Antagonizma ise kaçınılmaz çatışmacı kökleriyle mekânın var oluşundan mekânın varlığına geçişi ifade eder. Mekânın harekete geçirici, zamansallaştırıcı etkisi (De Certeau, 1988: 117) post-temelci yaklaşımın kavramsal olarak “ötekinin, gerçekliğin ve düzenin olumsuzlanmasıyla mekân negatifliğin yaratımı olarak üretilir (Massey 2005: 55). Marchart (2007) bu durumu “yerinden etme, yerinden çıkarma veya müdahalelerle ‘olaylar’ın varlığına” bağlayarak vurgular. Çünkü bu yaklaşım zemini, evrenselliği yıkmak yerine evrenselliğin ontolojik zeminlerini zayıflatmaya çalışır. Birinci bölümde ontolojik farklılık üzerinden de ele alındığı gibi post-temelci siyasetin hedeflediği tüm zeminlerin yıkılışı, yokluğu değil; ama nihai öz bir zemin fikrinin imkânsızlığını gösterir. Burada ayrıca üzerinde durulması gereken post-temelci siyasetin bunu

olumsallık üzerinde radikalleşmiş bir olay kavramı etrafı üzerinde düşündürerek yapmasıdır. Siyasal olarak post-temelci düşünce belirsizliklerin, çözümlerin ve altüst oluşların potansiyel yönlerini gösterir. Bu gösterim, bu bölümde bir dizi genel müdahalenin ardındaki gündelik pratikler ile siyaset arasındaki ilişki ve ayrımı göz önünde bulundurarak, Oliver Marchart'ın (2011) siyasi eylemin asgari koşullarını belirlemeye yönelik çalışmasını öne çıkarmaktadır.

Müdahaleler, sosyal ilişkileri somutlaştırmaları açısından öncü niteliktedir. Bu bakımdan toplumsal hareketler, kentsel gündelik hayatta ve/veya edimsel olarak ortaya çıkan antagonizmayı yaratmalarıyla hareket ettiricidir. Marchart (2011: 972) siyasi eylemin asgari koşullarına odaklanmamız gerektiğini belirterek eylemin ölçeği, yoğunluğu veya koşulsuzluğuna ilişkin sorular sorar. Bu nedenle toplumsal hareketler; siyasal eyleme olarak kolektiviteye (birlikte hareket etme), stratejiye (öz-bilinçli faaliyet), çatışmaya (engeller ve antagonizmalarla yüzleşmek) ve organizasyona (Marchart, 2011: 972) gereksinim duyar.

Bu aşamada Laclau ve Mouffe'un toplumsal sahanın çok sayıda geçici hegemonik "zelzele merkezleri"nden oluşan ve rekabet halinde bir söylem çoğulluğuyla nitelenen tamamlanmamış bir bütünlük olarak ifadesini akıllara getirmek önemli olacaktır. Toplumsal hareketlerle demokratik mücadele biçimlerinin çoğalması böylece bütün toplumsal kimliklerin esasını oluşturan saçılma ve olumsuzlamayı vurgulayan çoğulcu bir toplumsal saha anlayışıyla bütünleşir (Boucher 2019; 114). Kamusal olanın tekil bir mekân olarak tasavvur edildiği; kamu – özel arasındaki sınıra keskin setler çeken okumaya Laclau'nun siyasal mantığa dayalı söylemsel – edimsel yaklaşım temelli karşı çıkışı; siyasal mekânsal çoğalmaya – genişlemeye, siyasal olanı diri tutmaya imkân tanır. Bu anlamda, Laclau'nun yaklaşımında Gramsci'nin düşüncesindeki karşı-pasif devrim olarak hegemonyayı çoğulcuğun şartı olarak alan okumasının izlerini görmek mümkündür. Çünkü bu okumada Gramsci'nin "karşı-pasif bir devrim" ile aktif rızanın genişletilmesi anlamında hegemonya için verilen mücadele alanını

genişleten tartışması demokratik dönüşümün lehine bir dönüşümü işletmektedir. Bu yönüyle, demokrasinin radikalleşmesi, var olan – ontik iktidar yapılarının ters yüz edilmesi ve kurucu bir hegemonyanın varlığını – ontolojik olarak gerektirir. Burada kolektif irade “biz”in; demokratik güçlerin veçhesi olan demokratik mücadelelerin, toplumsal hareketler yoluyla “eşdeğerlik zincirleri” oluşturması söz konusudur. Öyle ki Laclau’ya göre, demokratik bir toplumun koşulu, bu kamusal mekânların çoğul olması zorunluluğudur; “demokratik bir toplum elbette, tek bir kamusal mekânın varlığıyla bağdaşmaz” (1996b, 120). Gereksinim duyulan şey çok boyutlu bir yurttaş cumhuriyetçiliğidir. Özne konumlarına dayalı olarak mekânsal çoğalma, siyasal olan ile siyaset ayırımının yatay kesen konumunu açığa vurur:

[...] demokratik devrimle bağlantılı etkilerin üstbelirlenimi kamusal olan ile özel olan arasındaki ayrım çizgisini ortadan kaldırıp toplumsal ilişkileri siyasallaştırmaya başlamıştır... Böylece çürütülmüş olan şey, siyasal olanın benzersiz bir mekânda kurulduğu fikri ve bu mekânın gerçekliğidir. Tanıklık etmekte olduğumuz şey [...] radikal bir şekilde yeni ve farklı siyasal mekânların çoğalmasındır. (Laclau ve Mouffe 2001, 181)

Bu çoğalan siyasal mekânlar; mekânları ayrık, tanımlanabilir kavramsallaştırmayı sorunsallaştıran kurucu dışarı, antagonizma, yerinden etme/edilme, merkezleştirilmiş merkezin merkezlere dağılması ile siyasal olan arasındaki bağıntıyı kurar. Siyasal mekân hiçbir zaman tek ve bütün saf bir tikellik değildir. Mekânsal çokluk fikri uzay – dışsallık, eş zamanlılık, bitişiklik, düzen, niceliksel farklılaşma ile sayısal, süreksiz ve edimsel olana karşı bir arada oluşu anlatır. Bunu yaparken, farklılıkların bir aradalığına imkân tanıyan sürenin organizasyon çokluğuyla bir örgütlenme çokluğunu ifade eder. Bu yönüyle mekânsal çokluk fikri üzerine kurulan siyasal mekânlar virtüellik sunumudur.

Siyasal mekânlar (çoğul olarak) ilişkiseldir ve eklemleme ile birbirine bağlanır. Bu haliyle siyasal olana, doğrudan müdahil olduğu demokratik eylemliliklerin önünü açar. Burada, Marchart'ın (2004, 55)³² Laclau'nun kuramındaki *radikallik* vurgusunun belirleyiciliğinde bir akıl yürütme söz konusudur. Bu, toplumsal mantığın eşdeğerlik ve farklılık mantıklarının bölünmesiyle içerisi ve dışarısının saf, katışıksız ve saydam olarak var olmasından uzak biçimde sınırın; bir nesnellik/evrensellik olarak tecrübesini imkânsız kılan radikallikleri ile uyumlu bir anlatıdır. Bir başka deyişle, bir şeyin kendisi olarak bizatihi imkânsızlığının görünür kılınmasıdır.

Radikallik, kendi dışarısı olanın içerisi için kurucusu olması ve kendisini saf olarak oluşturamamasının illiyeti ile *kurucu dışarısı*³³ vasfını açıklarken negatifliğin ontolojik konumunu belirginleştirir. Bu açıklamayla belirginleşen anlatımda, *kurucu dışarısı* nosyonu toplum fikrinin kendisine uygulanmıştır. Bu haliyle siyasal mantık ve popülist mantığı dışa vuran “toplumsal onu sınırlayan ve tamamlanmış bir kimlik oluşturmasına engel olan antagonizma gerçeği üzerine temellenmiş olarak görülür” (Newman 2014, 254). Burada geçen temellendirme vurgusu, post – temelci politikadaki ontolojik dönüşü anlamlı hale getirir. Bu anlamlandırmaya dayalı okumadan tezin birinci bölümünde ele alınan toplumsalın kapanmazlığını engelleyen bir kavram olarak Marchart'ın siyasal fark (2007, 5) okumasını görmek mümkündür. Nitekim Newman bu durumu, “toplumsalı, kendi kimliği içinde asla eksikliğin üstesinden gelemeyen ve sonuç olarak asla tamamen hâkim hale gelemeyecek olan farklı siyasal

³² ‘Temel’ yoksunluğunun deneyimi (eklememiz gerekir ki [bu] tam da kendi yokluğunda var kalan bir temel [dir] çağımızın işaretidir ve ‘kendini ileri süren bir temel olarak özcü evrenselciliğin bunalımı, dikkatimizi onun ortaya çıkışının olumsal *temellerine* (çoğul olarak) ve onun karmaşık inşa süreçlerine yönelmektedir’ ([Laclau ve Zac,] 1994, 2). ‘Temel’ figürünün dağılmasına ve her türden temelliliğin çözülmesine, sonuç olarak, stratejik inşa ve müzakere formlarının çoğalmasa eşlik etmektedir. (Marchart, 2004, s.55).

³³ “Kurucu dışarısı, Derridacı bir anlamda, *différance* olarak tanımlanan temel yaratıcı negatiflik olarak, görünür farkın yalnızca onun ‘izi’nden ibaret olduğu şeydir”. (Çelik, 2011, s.220).

ifadelendirmelere açma” (2014, 254) olarak dile getirmiştir. Bu yönüyle radikallik, zorunluluk ve olumsuzluk ile olanaklılık ve olanaksızlığının karşılıklı birbirlerini çökertmesinin ifadesi, ontolojik düzeye yerleştirilen fark kavrayışının³⁴ açıklamasıdır.

Öteki olarak öteki radikal biçimde erişilmezdir; dışarı radikal dışarıdır – kesinlikle bunun nedeni onun [dışarısının] içerisi için kurucu olmasıdır – ve paradoksal biçimde onun bu radikalliği, nihayetinde kendisini asla saf dışarı olarak oluşturamayacak olmasının nedenidir çünkü bu radikallik, içerisini çökertir ve geçmişe yönelik olarak içerisinin dışarıyla sınırını melezleştirir (Marchart 2004, 62).

Bu minvalde, ontolojik hiçlik “ta kalbine kadar mevcudiyete nüfuz eden mevcut olmayışa doğru çekilme” (1990, 141) anlamında ‘yaklaşma ve ayrılma, yaratılış ve *phthora*, yükseliş ve düşüş, varlık ve yok – varlık’ (1990, 141) olarak kökensel *zamandır*” (Marchart 2004, 63). Laclau ve Zac’ın (1994) dikkat çektikleri husustan Marchart, varlıklar ve Varlık arasındaki farkı, zamansal fark – zamansallaştırma – olarak kavramlaştırmaya ve ‘hiçliğin içinden bir geçiş’ (1994, 29) gerekliliği olarak hiçliği ‘tam da Varlık’a erişmenin koşulu’ (30) olarak görmek üzerinde durmuştur (Marchart 2004, 63). Bu hususta, siyasal mekânın merkezleşmesi ve çoğalması – genişlemesi yönünden mekânın zamansallaştırılmasıyla kurulan “yerinden çıkarılma tam da zamansallığın biçimi” (Laclau 1990, 41) olduğundan zorunluluğun içindeki olumsuzlukla ve mekânın içindeki zamanla (Knott 2016, 283) benzerdir.

“Mekânların zamansallaşması ya da olanaklı olanın, mekânın genişlemesi diye bir şey vardır; ama bu ancak belirlenmiş bir durumda gerçekleşir” (Laclau 1990,

³⁴ Marchart, Laclau’nun politik kuramındaki radikalliğin merkeziliğini, Heideggerci bir okumada *fark olarak fark* biçiminde kavrayışı ile bağdaştırır (2004, s.58).

43). Bu yönüyle, belirlenmiş durumların tahlili, hegemonyanın ve siyasetin ontik olan ile ontolojik arasındaki onulmaz mesafesinin hiçbir zaman kapanmaması yönündeki ontolojik fark; popülist siyasetin ontolojik yaklaşımının imkânı olarak çerçeve okumaya yerleştirilerek toplumsal hareketler, odak okuma sunacaktır. Gayelerini kolektif mobilizasyon, kolektif öznellik, radikal siyasal değişim ve hegemonik kırılmalarla kuran hareketler, demokratik eylemliliklerinin veçhesi olarak popülist siyaseti öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda, zihinleri ve bedenleri harekete geçiren mantıkların heterojen mantıklar arasındaki kesişimleri (Rancière 2018, 23) olan hareketler; kendisi için kendisinden bahsederken eyleme geçme halinde kendisini ve kendi ötekisini/ötekilerini, içerisini ve dışarısını tasavvur ederek söylemlerinin düğüm noktasını oluşturmaktadır.

Hareketler; bir yandan kolektif özneler/iradeler/kimlikler olarak kurgulanarak *taleplerini* dile getirirken, bir yandan da siyasal kimliklerin yaratılması ve tekil kimliklerin heterojenlikleri ölçüsünde birbirlerine eklemlemelerini sağlayan *eşdeğerlik zincirlerini* oluşturur. Bu nedenle hareketler ortaya çıkışını “hem tekil bir faili hem de çokluğun varlığını; bir antagonizmanın konumlandığı yer olabilmesi ve böylece siyasallaşabilmesi olasılığını inşa eden özne konumlarının çokluğuna” (Mouffe 2008, 28) bağlar. “Farklı özne konumlarının eklemlendiği noktanın belirli bir düzeyde daimi açıklık ve belirsizlik içermesinden dolayı hiçbir kimliğin kesin olarak kurulmasının söz konusu olmadığı” (Mouffe 2019, 100)³⁵ bu hareketlerde, her evrensellik savı içinde tikelin inkârı ve özgüllüğün reddi vardır. Bu durumda, farklı aidiyetlerin (özne konumlarının) talepleri ekseninde halkı inşa etmesi söz konusudur. Bu yönüyle, Ernesto Laclau’nun ‘popülizm’ kavramsallaştırması çerçeve oluşturmaktadır. Bu durum, popülizmin ‘halkı’nın temsili anlatımında; siyasal mekânın genişlemesine ve temsillerin artan rolüne ve çoğulluğuna ilişkin tamamlayıcı ve tanımlayıcı bir demokratik eylemliliği gerekli sayar. Bu gereklilikle gelen anlayışta popülizm, “hegemonya”nın çekirdek

³⁵ Mouffe, bu sebeple her özne konumunun, onu durmaksızın yıkan ve dönüştüren eklemleyici pratiklerin çeşitliliğine teslim olan, esasen kararsız bir söylemsel yapının içerisinde kurulduğunu ifade ederek tümden ve kalıcı bir biçimde ifade edilebilecek toplumsal kimlik diye bir şeyin söz konusu olmadığını söyler. (2019, s.100).

bileşenleri – boş gösterenler etrafında kolektif kimlikler oluşturan temsil, karşıtlık, eşitsiz güç ve “eşdeğerlik zincirleri” – ile siyasi söyleminin ve eyleminin yapıtaşları olarak (Kiouпкиolis 2016, 229) hareketlerle cisimleşir.

Hareketler, sınırlar aşarak iç içe geçen bir dizi demokratik yineleme kanalıyla bir icat etme ve yeniden sahiplenme (Benhabib 2017, 34) pratiğidir. Hareketler, hegemonyayı tanınmayacak ve radikal biçimde yeni bir şekle büründürerek; hiyerarşik, homojenleştirici ve ideolojik kapanımları sökebilen çok kısımlı bir biçimdir (Kiouпкиolis 2016, 217). Laclau'nun sunduğu kıstas, belirli mücadelelerin veya hareketlerin, ontolojik statülerini olumsal şekliyle açıkça doğrulama oranıdır (Rekret 2016, 206). Hareketlerin kimlikleri, sadece ortak odak noktaları olarak boş gösterenler tarafından değil, aynı zamanda bir “öteki” karşısında antagonistik bir sınırın yaratılması yoluyla olumsuz olarak da kurulur. Bu antagonistik ötekinin karakteri, farklılık gösterir (Prentoulis ve Thomassen 2016, 324). Mouffe, “yeni toplumsal hareketler”in gelişimini, şu an içinde yaşadığımız (*epochè*) ve diğer pek çok eşitsizlik biçiminin sorgulanmasının tanımlayıcı olduğu yeni bir fasılın açılması olarak (Mouffe 2019, 55) yorumlar. Hareketler, sabit ve düzenlenmiş toplumsal ilişkileri sayesinde ortaya çıktıkları belirlenemezlikle, değişkenlikle, olumsallıkla ya da yaratıcılıkla ilişkilendirerek ontolojik dönüşün koşullarını oluşturur (Rekret 2016, 193).

Demokrasi kuramlarındaki, demokrasinin siyasal biçimi ile halk egemenliği ilkesi arasında daha baştan keskin bir ayrımı vurgulamak adına emarelerini açıkça gösterir. Halk iradesi anlatılarının, belirli bir siyasal biçimi, demokratik olarak adlandırılan bir siyasal biçimi olarak nasıl sorgulanabileceğine dair ayırt etme gücü; bu ilkenin ardındaki varsayımları da verili kabul etmektir. Burada siyasi durumu niteleyen, siyasal olanı tarif eden mücadele “demokrasi” ekseninde kurulan hareketlerle akseder. Bu hareketlerin halkı nasıl temsil ettiği ve demokratik bir siyaseti gerçekleştirme yolunda nasıl adım attığı popülizmle ifade edilir.

Hareketlerin ittifaklar kurma kabiliyeti, demokratik müttefikleri gerektirir. Burada, demokrasi ile söylemsel olarak da ilişki kurulur. Hareketler, demokrasiyi idealize eden ad(landırma)cılardan çıkarken; söylemsel – siyasal olarak demokratik olarak adlandırma(ma) iradesinin ifadesidir. Butler, bu durumu demokrasinin kendi kaderini tayin etme gücü olarak ima etse de, kendisini halkı temsil eder nitelikte olduğuna karar veren bir grubun, “halk”ın ta kendisi olduğunu iddia etme hakkı olduğunun pek söylenememesi (2018, 8) olarak ifade eder. Bu beyan, “halk”ın gerçekte kim olduğu sorusunu yeniden akıllara getirirken, bir önceki bölümde yürütülen tartışmaya bağlayıcı bir zeminle belirli bir anda “halk”ın sınırlarını çizen söylemsel iktidarın yapısal – fonksiyonel ve amaca dayalı sorgulayıcı yaklaşımın haklılığını gösterir.

Toplumsal hareketler, “halk” adına söylemsel kurulmaları ve eyleme geçmeleri ile iktidar ilişkileri üzerinden de okunarak temsile anlam atfeder. Hareketlerin siyasal olana dair semantik anlamı, gelip geçiciliğine eleştirel bir perspektiften kaybolup gitmeme iradesi göstermesine koşut yeni biçimler oluşturma anlamıyla bedenselleşmiş olmasıdır. Bedenselleşmiş ve çoklu – çokanlamlı performatif edimler olarak toplumsal hareketler, kısımliklerini de aşan “halk” kavramının kuruluşudur. Kamusal alana dair sınırlayıcı yaklaşımları yeniden düşünmeye iten ve her şeyin ötesinde anlam ifade eden bedenselleşmiş eylem – hareketlilik, temsil biçiminde ikinci bir anlamı ortaya çıkarır. Talep, kendisini var edecek halkın hareketlerinde bedenselleşerek tanınabilir olma mefhumunu kuran ve yeniden üreten alanı çerçevelemenin bir kıstası haline gelir. Böylece, hegemon söylem dilinde “özne” haline gelir; “özneleşir”.

Özne oluşumunun yapısında toplumsal hareketler Butler’ın aktarımıyla, “ittifak haline gelmenin, ittifak halinde olmanın; Deleuze’ün ifadesiyle asamblaj (bir araya geliş) olmanın aslileştirdiği toplumsal eklemlenmelerdir” (2018 66). Bir birlik olarak halkı adlandıran dil, başka bedensel eklemlenmelerle birlikte var olur. Halk

hem bağlayan hem farklılaştıran zamansal bir devamlılık modeliyle işleyen bir ilişkiden siyasal uzamı kuran irade ile homojen bir irade değil; eylemleri ve eylemsizlikleri farklı bir gelecek tahayyül eden taleplerin ayrı ama birleşik bedenlerin ittifakı, yeknesak bütünlüğü olarak nitelendirilebilecek halde bir irade gösterir. Böylelikle halk, siyasetin uzamını hareketlerle yeniden şekillendirir.

Siyasal mekânsal genişleme olarak birbirini gerektiren bir *uzamsal* birliktelik, bağımlı olunan kurulu kimliklerin üst üste eklenmesine dayalı güçleri birleştiren (Ranci re 2018, 53) ittifak modellerinin/biçimlerinin adı, eylemde bulunma ve eylemlerin çoğullaşması olarak hareketlerle özdeşleşir. Siyasal mekânsal çoğullaşmanın dilsel performatif olarak söylemsel eklemleme pratiği; siyasal eyleme dökme biçiminin, bir taleplere dayalı eşdeğerlikler zinciri kurmasıyla görünür hale gelmesidir. Hareketler yoluyla halk, siyasal olanın varlığını kuran antagonizmanın cisimleştiği yerdir. “Biz”in kim olduğuna dair verilecek yanıtın belirlendiği yerdir.

Hareketler, “halk” olarak bir araya gelmenin, edimselliğini eylemselleştirdiği ayrık ve yakınsayan amaçları birleştirerek aslileştirdiği yerin görünmesidir. Siyasal yeniden tahayyül eden bir yerden, yeniden tanımlayan bir *uzamda* bizatihi halkın niteliğini tanımlayandır. Hareket; tanımlanan kolektif eylem ya da irade olarak halkı, tikel taleplerin toplamından oluşan ancak tikel olmayan bir tümellikle ifade eder. Hareket, siyasal olanın yeniden tahayyülünde siyasal olanı kurucu bir edim olarak gösterir. Bu yönüyle hareket, siyasal olanın oluşumu ve aidiyet (özne konumları) kurma sürecinde bir tikelliği, talebini aşarak ancak talebine içkin birbirleriyle eklemleme olarak ortaklık kuran paydaya getirir. Hareketler, bu yönüyle post –temelci politikadaki ontolojik dönüşün anlamıyla örtüşen siyasal mantığı açığa çıkarır.

Hareketler bir kırılma yaratan siyasal olan tartışması üzerine siyasetin daima çekişmeci oluşunun (Ranci re 2005, 35) dışavurumu anlamında süreklilik arz eder. Bu haliyle, hareketler nihai noktayı belirtmeyen bir *oluğu* ve olumsuzluğu ifade eder. Toplumsal olanı, siyasal olanla birleştirirken toplumsalın imk nsuzluğu ve politik olmayanı da içerir. Toplumsal olanı siyasallaştıracak bir g  kurarken içkinlik düzleminde kendisine yer edinir. Bu anlamıyla, hareketler “tek bir edim değil, birbirinden farklı eylemlerin bir yakınlışmasıdır, bir siyasal toplumsallık biçimidir” (Butler 2018, 162). Toplumsal hareketler, eylemde bulunurken kendi üzerinde de etkide bulunan performatiflik olarak bir anlamı işaret eden *cismani bir çoğullaşmanın*, siyasal mekânsal çoğullaşmanın ifadesi olarak gerçekleşir. Bu bakımdan da toplumsal hareketler; radikal demokratik değişimi önceleyecek, siyasalın yeniden tahayy ludur. Bu niteliğiyle hareketler, tekil olanı tümel – siyasal hatla aynı çizgiye getiren siyasal olanın antagonistik – atışmacı devamlılığını sürekli kurar.

Siyasal olanın yeniden tahayyülünde hareketler, siyasal mekânsal olanın genişlemesiyle ontolojik düzlemde kurulur. Bu sayede hareketlerle, siyasalın sınırları çizilirken; hareketlerin meşruiyetinin kamusal uzamla arasındaki bağ, iktidarı etki yarattığı yerden devralır. Bu anlamda, hareketler iktidarı yerinden eden bir eylemin ifadesiyle gerçekleşebilir. Burada siyasal mantık, popülist mantıkla birleşirken siyasal faillik ve direnişin özgül ağırlığu belirginleşir.

Toplumsal hareketler, yeni bir arasındalık yaratımıdır. Bu arasındalık, mevcut uzam tarafından bir dolayımmlama gerçekleştirir ve yadsınmış olanı, siyasal olanın politik ontolojisine aktarır. Bu bakımdan toplumsal hareketlerdeki hareketi kuran *toplanma* eylemine dikkat çekmek gerekir. Butler’ın sözleriyle toplanma, “söylenenden daha fazla bir anlam ifade eder ve bu anlamlama tarzı, toplu bir bedensel eyleme dökme, performatifliğin çoklu biçimidir” (2018, 13). Burada,

dilsel performatiflik³⁶ ile bedensel performatifliğin çarpan etkisi yarattığı bir ilişki vardır. Bu ilişki, ben ile biz arasındaki ikircimde – ontolojik olarak – var olan ve varlığını bu ikircimde kurarak koruyan aktif ve sürekli; aynı zamanda varsaniya dayalı bütünleşmeden farklı bir birliktelik için gereklidir. Toplumsal hareketler tam da bu anlamıyla, hegemonik siyaset biçimi olarak popülizm mefhumunun, gösterime dayalı bir gücü olan bedensel biçimiyle bir *karşı çıkışlar (çoğul olarak)* bağlamında kamusal alanda fiiliyata geçişler, devingen alanlar ve anlatılar sunar.

Çoğul ve performatif bir arz-ı endam etme hakkının icrası olarak (Butler 2018, 15) toplumsal hareketler, *bedeni* siyasal alanın ortasına yerleştirirken, kendi dışavurum ve anlamlandırma işlevlerini *taleplerinin* ifadesiyle birlikte kurar. Harekete geçme ve *talep* eden bir eylem biçimi olarak toplumsal hareketler, bedenselleşmiş eylemin yeniden tasavvur edilmesi konusunda siyasalın yeniden tahayyülü ile eşdeğer hale gelir. Bir başka deyişle, aleni biçimde bir beden in yaşam ve meşruiyet talep eden diğer bedenler *adına* talep eden bir bedene evrimi; örtülü biçimde ise bir araya gelebilme ve toplanabilme talebiyle *bizatihi* varlığını kuran bedenselleşme edimiyle toplumsal hareketler, siyasal olanın ontolojik boyutuna haiz bir *dışavurumdur*.

Siyasal kimlikler olarak bedenler, “tanınmayı ve yaşanabilir bir yaşamı talep ederek *ıskartaya çıkarılabilir*” (Butler 2018) olmadıklarını çoğul ve performatif anlamlarıyla “halk”ı çağırarak yapar. “Halk”ı çağırmayı sadece sesle değil, bedenselleşmiş performans olarak da yapmak, hegemonik mücadele alanını genişletmektir. Hareketler, radikal demokratik bir projenin (popülizminin) izdüşümü olarak siyasal olanı tarif eden “biz”i genişletme çabasıyla, siyasal mekânsal mücadelenin genişlemesi anlamına gelir. Bu yönüyle, yaşanabilir bir yaşamın imkân haline geldiği eşitlikçi bir toplumsal ve siyasal düzen için

³⁶ Butler’ın J.L. Austin’in Söylemek ve Yapmak adlı kitabından alarak performatifliğe aktardığı kavram, bir sözcenin, söze döktüğü şeyi varlığa büründürmesi (edimsözsel) ya da sözcenin kurulmuş olmasının bir sonucu olarak birtakım olayların gerçekleşmesini sağlaması (etkisözsel) ile anlamlı hale gelir. A.g.e., s. 39-49.

hareketler, demokrasiyi sürdürme biçimidir. Eşitlik bu haliyle, siyasal eylemin varmayı hedeflediği ideal ve varlık nedeni haline gelir. Bu nedenle, hareketler, demokratik siyaseti kurmakla kalmayıp radikal ve çoğul bir demokrasi projesi için önemli olan bir özne olarak “halk” nosyonunun şekillendirdiği kavramsal alanın içindedir (Tønder ve Thomassen 2005).

3.2. DEMOKRATİK SİYASETTE POPÜLİZMİN İZDÜŞÜMÜ: RADİKAL DEMOKRASİ

Her türlü toplumsal nesnellik siyasaldır ve kendisinin oluşumunu yönlendiren dışlama edimlerinin izlerini taşır. Bu nedenle, edimlerini nesnelliğinin oluşturucu dış tarafı/kurucu dışarı olarak adlandırdığı negatifliğin görünümünde, radikal demokrasi kavrayışı belirginleşir. Bu kavrayışta temsile önemli bir rol atfedilir.

Temsilin olabilirlik koşulu, toplumsal failer arasındaki eşitsiz toplumsal ilişkilerin alanı olarak toplumsal alan, ontik olanın indirgenemez toplumsalın imkânsızlığıyla (Marchart 2007, 5) bağlaşıklığı içinde heterojenlikleriyle var olur. Hegemonik evrenselliğin kurucu unsurları olarak negatifliğin ve olumsuzluğun varlığı, temsile bağlı hegemonyanın mantığını dışa vurur. Çalışmanın ikinci bölümünde de ele alındığı gibi, Laclau'ya göre politik temsil çift yönlü bir harekettir. İlk hareket, temsil edilenlerden temsil edene doğru iradenin geçirilmesi biçimindedir; ikinci hareket ise, temsilcinin temsil ettiklerine çağrısındadır (Çelik 2011, 222). İşte bu anlamda, demokratik topluma demokratik olma niteliğinin, demokratik değerlerle bağdaşır iktidar biçimlerinin nasıl oluşturulabileceğinin yanıtı radikal demokrasidir. Radikal demokrasi, demokratik hegemonik eklemlenmenin olumsuzluğunda ‘radikalliğin’ tezahürüdür.

Radikal demokrasi, önceden sabitlenmiş kurumsal herhangi bir formüle bağlanamaz. (...) Ancak, bu durumda, demokrasinin bizatihi

kendisi, herhangi bir normatif – kurumsal içeriğin ötesinde betimlenmeyi gereksinir. Bu yol aracılığıyla ki etik momentin boşluğu ve demokrasinin boşluğu birtakım köprüler inşa etmeye başlayabilir. (...) herhangi bir olası demokrasi, mutlaklıktan ve olumsuzluğun zorunlu kurumsallaştırılmasından kopuşu varsaymaktadır; ancak, bu demokrasinin radikal olması için yeterli değildir: aynı zamanda gerekli olan, bir zamanlar dışlanmış olan toplumsal aktörleri tarihsel arenaya getirmektir. Bu ise, demokratik kurumsal düzenlemelerde bir tür ‘kalıcı devrim’ olmaksızın mümkün değildir (Laclau 2004, 295).

Burada radikal demokrasi, kendisini demokrasinin potansiyel bir görünmeyen yüzüne dönüştürebilecek bir deneyim olarak popülizme (Arditi 2010, 107) giden hattı çizer. Bu yönüyle bu hat, Laclau’nun popülizmi siyasal mantık olarak gören kavramsal okumasına dayanır. Laclau’nun popülizminin demokrasi ile kurduğu anlayışta, “radikal demokrasi her zaman popülisttir” (2005a, 259). Laclau’nun popülizminde, “halkın inşası demokrasinin işleyebilmesi için zaruridir” (2005b, 169) – popülizm olmadan “halk” olmaz “halksız” demokrasi söz konusu olamaz (Moffitt 2016, 203).

Popülizmin “halkı” çağırması³⁷ demokratik ufku hiç olmadığı boyutta farklı kimliklere açar. Halka popülist çağrı, demokratik öznelere alan açar ve halkın kurucu gücünü pekiştirir. “Dayanak noktasını sınıf, ırk, toplumsal cinsiyet veya cins gibi siyasi kimlikler etrafında inşa eden siyaset biçimlerinin aksine popülizm geniş bir kimliksel veya siyasi yelpazeyi içine alabilen, dikkate değer ölçüde açık ve esnek bir “halk” nosyonu inşa eder ki bu da onun neden radikal demokratlar için çekici bir olasılık olduğunu açıklamaktadır” (Mouffe 2022, 131). Burada, bir imleyen olarak “halk”ın esnekliği, genişliği ve bu açıklıklarıyla herhangi bir

³⁷ Popülizmin halkı çağırmasıyla Laclau, ideolojik bir söylemi popülist bir söyleme dönüştüren şeyin, onun içindeki popüler – demokratik çağırımların telaffuz edilişindeki antagonizmaya kasteder.

sayıdaki siyasi talep, mücadele kimlik ve çağrı için kullanılabilmesi, onun radikal demokratlar için çekici yanı olarak açıklanmıştır.

Önceki bölümde de açıklandığı gibi halkın siyasi bir yapı olduğunun ayırdına varan siyasi eklemlenme sonucu ortaya çıkan mantıksal olasılıkların varlığı, hegemonik eklemlenmeye ait sürecin sonucudur. Bu nedenle, Mouffe demokratik siyasetin tamamen oluşmuş bir halkın kendisini yönettiği anda oluşmadığını; yönetme anının, halkın tanımlanması ve kimliğinin oluşturulması mücadelesinden ayrı düşünülmemeyeceğini (Mouffe 2019, 77) söyler. Ancak böylesi bir kimlik toplumsalın imkânsızlığı (Marchart 2007, 5) ile açıklandığı üzere hiçbir zaman tamamen şekillendirilemeyecektir. Bu da kimliklerin çoğul ve rekabet halindeki *özdeşleşme* biçimleri aracılığıyla var olacağını açıklamak için önemlidir. Halkla ona ait birbirinden farklı çoğul ve rekabet halindeki kimliklerle, bu kimliklerin özdeşleşme tarzları arasındaki şekillendirici boşluğun tanınması, karşıtlık alanını daima açık bırakmanın gerekliliğini ortaya koyar. Bu post – temelci politikadaki ontolojik dönüşün siyasal olanla kurduğu kavrayışla bağdaşır.

“Halkın” kendi siyasi kaderini tayin etmede aktif bir mevcudiyet (Kalyvas 2005); yok – olarak varlık olamayan yer olarak kendi olanaksızlığının simgesi statüsü kazanır. Bu yönüyle popülizm, demokrasiyi akamete uğratan arkaik bir dönüş olmak bir yana ontolojik yaklaşımla bilakis demokratik sürece için *belirsizliği radikallik* bağlamında aşan hegemonik eklemlenmeye eklemlenen unsurların geniş ufku için gerekli³⁸ hale gelir. Bu yönüyle de “popülizm, varsayıldığı gibi bir anti – politik proje değil; daha ziyade aşırı – politiktir” (Mouffe 2022, 132).

³⁸ “Hegemonya kuramını politik kuşkuculuk ya da görececilik içine düşmekten alıkoyan, toplumsal olana için negatiftikten gelen bu belirsizliğin ontik düzleme yerleştirilmiş olmasıdır. Hegemonya düzen verici bir edime işaret eder ve düzene için kararsızlığın, belirsizliğin, açıklığın üstesinden gelmeye yönelir. Düzen verici edimin kendisi belirsiz değildir, tersine yapının sürekliliğini kıran kurucu negatifiği ve elbette için belirsizliği görünür kılmaktadır.” (Çelik, 2011, s.223).

“Halk” ile öteki arasında net bir çizgi çekmesi ve iki taraf arasındaki sınırı siyasallaştırmasıyla radikal demokrat siyaset için popülizm, saf siyasetin kendisidir. Popülizmde, toplumsal yaşamdaki çekişmenin birincil gerçekliği ve modern demokraside çatışmanın oynadığı bütüncül rol (Mouffe 2000, 113) belirleyicidir. Bu yönüyle *radikal ve çoğulcu demokrasi* nosyonunda, özne konumlarının negatifliği ve tikelci evrenselliklerin kabulü, çoğulculuğun radikal sayılması için önemlidir. Bu bağlamda, çoğullaştırılmış kimlikler, hegemonik mücadelelerinin ve meşruluklarının dayanaklarını ve devamlılıklarını sağlayacak post–temelci negatifliğin ontolojisinde var olacaktır.

Laclau ve Mouffe’un radikal ve çoğul bir demokrasi tasarısı, eşdeğerlik mantığının genelleştirilmesi temelinde bir mücadeleyi önceler. Bu tasarının izleyeceği yol, toplumsal eklemlenmelerde söylemsel ufkunu radikal demokrasi mantığında radikal heterojenliği içinde anlamlandırır. Toplumsalın açık ve tamamlanmamışlığı radikal demokrasi tasarısının çoğulluğu ve olanaklılığı ile bağlantılıdır. Bu bağlamda, radikal demokrasi toplumsal failerin merkezsizleşmiş failliğinin özneleri olarak söylemlerinin çoğulluğunun içinde *yer değiştirmelerle* oluşur. Post-temelci ontolojik farklılık esaslı siyasal olanın mantığı popülist mantıkla beraber bu aşamada radikal demokrasi tartışmaları için anlamlı hale gelir.

“Toplumsal bir fail, kapalı bir farklılıklar sistemine hiçbir zaman bütünüyle sapsanamayan bir ‘özne pozisyonları’ grubu tarafından, aralarında zorunlu bir bağ değil, ama sürekli bir üstbelirlenim ve yerdeğiştirme hareketi bulunan bir söylemler çeşitliliği tarafından inşa edilmiştir” (Mouffe 2008, 117). Bu nedenle özne kimliği, özne pozisyonlarının kesişim noktalarında daima olumsaldır. Özne pozisyonları arasında olumsal ilişkiler eklemlendirme olarak siyasalın çoğulluğu anlamındaki söylemsel eşdeğerlik zincirleriyle bağdaşır. Bu nedenle, radikal demokratik çoğulculuk esnek, açık uçlu bir duruşu benimser. Bu bağlamda farklılık; ötekilik, dışlayıcı karşıtlık anlamlarına karşı özgüllük, çeşitleme ve

heterojenliğin adı olmaktadır. Mouffe, farklılığa yüklenen bu anlamlardan ileri gelen radikal ve çoğul bir demokrasi projesini, yurttaş olmanın ve demokratik bir topluluğun üyesi olarak hareket etmenin eşdeğeri olarak görür. Buradan da çıkarılacağı gibi radikal demokrasi, farklılığı kabullenirken evrenselciliği reddetmez; ancak tikelleştirir. Bu yönüyle de tümel ve tikel arasında yeniden bir eklemleme olarak popülizm kavramının kurucu dinamiklerini gerçekleştirir.

Her bir grubun taleplerini, diğer grupların taleplerine demokratik denklik ilkesine göre eklemleyebilen radikal demokrasi, demokratik devrimi derinleştirerek farklı demokratik mücadeleleri ilişkilendirir. Bu bağlamda, “radikal ve çoğulcu demokrasi projesi demokratik mücadeleler arasında bir denklik zinciri ve dolayısıyla da demokratik özneler arasında ortak bir siyasal kimlik yaratılmasını gerektirir” (Mouffe 2008, 93). Bu nedenle Laclau'nun kavramsallaştırması, toplumsal hareketlerin çoğulluğunu ve çeşitli hareketleri bir araya getirecek bir popülizmi doğrulayan bir radikal demokrasi projesine yöneltilmiştir (Rekret 2016, 196).

3.3. DEMOKRATİK SİYASETTE POPÜLİST MOMENTİN İZDÜŞÜMÜ: AGONİSTİK DEMOKRASİ

Demokratik siyasette siyasal olanı kendi diline tercüme eden popülizmin izdüşümü demokrasinin radikalleştirilmesi anlamında radikal demokrasi olurken, radikal demokrasinin bir imkânı olarak sol popülizm, negatifliğin kuruculuğunda inşa edilen radikallik boyutunu agonistik demokrasi modeli içerisinde anlamlandırır. Burada popülizmin sağ ve sol popülizm arasındaki ayrımını kuran politik sınırın yeniden çizilmesi ile bağlantılı bir çıkarım vardır. Öyle ki, negatifliğin siyasal olana içkin ve kurucu farkındalığının; siyasal olanı toplumsala içkin olan ve ontolojik koşulu belirleyen bir boyut olarak alan popülizm kavramsallaştırması, siyasetin zorunluluğunu ve antagonizmasız bir dünyanın olanaksızlığını veri kabul ettiğinde demokratik düzenin çoğulculuk ilkesi temelinde *nasıl* olanaklı olduğunun cevap arayışı içerisine girecektir.

Siyasal olan anlamıyla yapılandırıldığı sürece çizdiği politik sınırın, sağ popülizm eliyle demokratik taleplerin anlamını içeriksizleştirme ya da kendi amaçları doğrultusunda araçsallaştırması söz konusudur. Sağ popülizmin kendisini bugünlerde, her şeyin araçsallaştırıldığı bir düzlemde; bir iradenin tek başına bir şeyin iradesi olmasının yerine iradenin iradesi, iradenin yoğunlaşması halinde meşruiyetini sorgulatmayacak denli kurmasına karşı Mouffe, “ortak iradeyi eklemleyecek bir popülist moment” (2018) ile sol popülizmin üzerinde durur. Popülist moment, demokratik düzenin çoğulculuk ilkesi temelinde nasıl olanaklı olduğuna dair cevap arayışında belirgin bir yol izleği sunar. Bu izlekte siyasal mekânsal çoğalmanın anlatısında popülizmin izdüşümü olarak ele alınan toplumsal hareketlerin, toplumsal olanın içindeki konumlarıyla tanımlanmayla sınırlandırılmayacak yeni tabiiyet biçimlerine tekabül eden varlığı, popülist momentin “popülist” boyutunun sol bir varyantla okunmasını elzem hale getirir.

Siyasal olan dost–düşman arasındaki antagonizmanın politik muhayyilesinde demokratik söylem için kurucu rol oynar. Demokrasi etrafında hegemonik gösteren olarak bir eşdeğerlik zinciri tesis etmesini ‘düşman’ ve ‘hasım’ arasındaki ayrıma dayandıran agonistik demokrasi modeli ise siyasal olanın bu kurucu rolünü kabul ederken tabiiyet karşısında konumlanan mücadelelere özel bir önem atfeder. Bir başka deyişle, ‘düşman’ ve ‘hasım’ arasındaki ayrımla, Mouffe antagonizmaların ehlileştirilmesi biçiminde ifade ettiği agonizme dayalı bir demokratik politika sunarak siyasal olanın yeniden tahayyülünde mücadeleleri öne çıkarır. Bunu yaparken ‘düşman’ yerinden edilerek yok edilecek bir düşman algısının önüne geçilir. Bunun tam aksi istikamette düşmanı yerinden ederek yok edilecek bir düşman algısıyla kavrayan sağ popülizm ise “siyasal olanın geri dönüşü” anlamında antagonistik zemini açığa çıkarmasıyla önemlidir. Ancak Mouffe’un “post – politikaya galebe çalan post – politik yaklaşımın sığılığını gözler önüne sermesi” (Mouffe 2010, 78) olarak ifade ettiği eleştirisiyle düşünülmesi gerekir. Her ne kadar sağ popülizm, post – demokratik bir momentte demokrasinin radikalleştirilmesi anlamında *demosu* vurgulayan popülizmle,

siyasalın mantığını ortaya koymasından önemli olsa da popülizmin sol bir varyanttan okunması gereklidir. Bu da sol popülizmle bağdaşır. Düşmanı ehlileştiren söylemi, agonistik demokrasi modelinde kuran Mouffe'a göre (2018), sağ popülizmin panzehri sol popülizmdir³⁹.

Sol popülizm radikal demokrasinin bir projesi olarak agonistik demokrasinin uygulanma biçimidir. Görüldüğü gibi popülizmin her iki tipi de doyurulmamış talepleri bir araya toplar ve mutabakata karşı çatışmanın varlığını hedefler ancak bunu farklı yollardan yapar. Nasıl tanımlandığında fark kendini gösterir (Mouffe 2019, 35). Burada söz konusu olan, ontolojik farktan da hareketle demokratik siyasetin amacını gerçekleştirmek için temel dayanak ve itici güç olarak antagonizmayı (kurucu negatifliği) kabul ederek onu agonistik hegemonik pratikler yoluyla *ehlileştiren*, "Mouffe'un ifadesiyle "Schmitt'le *birlikte* Schmitt'e *karşı* düşünme" (Mouffe 2019, 16) edimidir.

Sol popülizm, kolektif bir politik özneyi inşa edecek ve demokrasinin radikalleştirilmesini olanaklı kılacak yeni bir hegemonya yaratımıdır. Bu yönüyle sol popülizm, demokratik bir siyasetin kurucu unsuru olan halk egemenliğinin eşitlik özgürlük temelinde idealini gerçekleştirme ve derinleştirme beyanıyla bir güzergâh sunar.⁴⁰ Bu amaçla ivedilikle hayata geçirilen bir "halk" inşasını amaç edinen sol popülizm, demokratik bir hegemonik oluşumu tesis etmek için post –

³⁹ Bu konuya Eric Fassin ise örneklendirerek dikkat çekmiştir: "Bir halka ya da öbürüne seslenirken tamamen farklı söylemler geliştireceğiz. Bize de bunları ayırt etmek kalıyor. Bugün, sol popülizm eğilimi, Bernie Sanders ve Donald Trump'ın, Jeremy Corbyn ve Nigel Farage'ın ya da Jean-Luc Mélenchon ve Marine Le Pen'in seçmenlerini birleştiren ortak paydanın neoliberalizmin reddi olduğu fikrine dayanıyor. İki tarafı 'birbirinden çok uzak evrenler olarak düşünmek yersiz; ilkinin gücü, ikincinin zayıflığı demek: Sol popülizm, sağ popülizmin' panzehridir" (2019, s.58-59).

⁴⁰ Bu, Gramsci'nin "mesele, sil baştan herkesin hayatına bilimsel bir düşünme biçimi kazandırmak değildir, hâlihazırda var olan etkinliği 'eleştirel' hale getirmek ve yenilemektir" dediği güzergâhla bağdaşır (Gramsci, 2011, s.330). Mouffe ise bu argümanı sol popülist stratejinin amacının bir "popülist rejim" in tesis edilmesi olmadığını; amacın liberal demokrat işleyiş alanında yeni bir hegemonik oluşumu tesis etmek için politik bir taarruz başlatmaya mütemayil kolektif bir özne inşa etmek olduğunu söyler.

demokrasiye karşı; demokratik direnişleri, hegemonik mücadeleleri, toplumsal hareketleri birleştirir. Buna karşın sağ popülizm halk egemenliğini geri getirme ve halkı çağırması “ulusal egemenlik” ve “milli irade” gibi söylemlerle ifade bulur. Burada, *aynılık* üzerinden kimlik kavrayışıyla homojenleştirici bir halk inşası söz konusudur. Sağ popülizm, post – demokrasiye karşı direnişi söylemleri ve pratikleri ile eklemlemesine rağmen zorunlu olarak halkın hasımlığını temsil etmeyerek halkçı – milliyetçi⁴¹ otoriter özdeşleşme biçimlerine dönüşür. İşte bununla da bağlantılı olarak, radikal demokrasiyi hedefleyen popülist bir stratejinin sol popülizm yordamıyla gerçekteleşmesi elzemdir. Burada, siyasal olanın etkinlik alanını tasavvur eden birleştirici görüş alanı ile ayrıştırıcı görüş alanını; ayrıştırıcı görüşten yana kuran çatışma ve antagonizma alanı⁴² olarak popülizmin “söylemsel konumlar” tarafından kuruluşunu, sol popülizmin agonistik demokrasi modelinde aramak gerekir. Post-temelci politik ontolojinin popülizm kavrayışıyla da örtüşen anlamıyla, “negatif olanı” aşmayı, onu politik alandan dışlamayı hedefleyen, antagonizmaya dair körlüğe karşı direnen bir tutumla, yani dışlama olmadan erişilebilir konsensüse varmanın ötesinde⁴³ biz–onlar ayrımının çoğulculuğun tanınması söz konusudur.

⁴¹ Söylem teorisinin dikkat çeken ve uzun vadeli hegemonik özdeşleşmeleri olarak halkçılık ve milliyetçilik hem sembolik eklemlmeyi hem de onun duyuşsal, libidinal yatırımını harekete geçirir.

⁴² Birleştirici ve ayrıştırıcı görüşler arasındaki ayrımı Oliver Marchart (2007, s.38-44) önerir.

⁴³ Mouffe’un hedefinde diyalöğa, müzakereye ve mutakabakata dayalı demokrasi modelleri vardır. “Ona göre, demokrasi kuramcılarının ve siyasetçilerin görevi, “sözde ‘yansız’ yöntemlere başvurarak tüm çıkar ve değer çatışmalarını uzlaştıracağı düşünölen kuramlar tasarlamak yerine, farklı hegemonik politik projelerle yüzleşebilmeyi sağlayacak biçimde kamusal alanı canlı bir ‘agonistik’ mücadeleye açmak” olmalıdır” (Laclau 2010, 9)” (akt. Çelik, 2011, s.224). “Bütün siyasal kimlik biçimleri bir biz/onlar ayrımını zorunlu kıldığına göre, bu, antagonizmanın ortaya çıkma olanağının hiçbir zaman ortadan kaldırılamayacağı anlamına gelir. Dolayısıyla, antagonizmanın toptan defedildiği bir toplumun ortaya çıkacağına inanmak yanılısama olur. Antagonizma daima mevcut olan bir ihtimaldir; siyasal olan bizim ontolojik koşulumuza mensuptur; bu da demokratik siyasetin görevi üzerine düşünürken, hesaba katılması gereken bir şeydir.” (Mouffe, 2012, s.111).

Agonist demokrasi modeli, toplumsal bölünmenin kurucu karakterini ve nihai uzlaşmanın olanaksızlığını savunurken varlığını meşru kabul ettiği bir hasım olarak görmesiyle sağ popülizmi sol popülizmden ayırır. Bu durum, siyasal kimlikleri oluşturabilmesinin şartının antagonizmanın yok edilebileceği bir imkânsızlığa işaret eden bir “biz”in inşasında “onların” düşmanlar ya da hasımlar olarak işaretlenmesini zorunlu kılan bir çabadır. Popülist mantığın kurucu özelliği olan biz/onlar, dost/düşman ayrımını çoğulculuğun da tanınmasına imkân tanıyacak bir şekilde kurmak; siyasalın mantığını hegemonya mantığıyla eşbiçimlilik haline getirir. Agonistik karşı karşıya geliş, demokratik politik konuların karşı karşıya gelmesi anlamında demokrasinin varlığının mutlak koşulu olarak (Mouffe 2019, 103) sol popülizme kapı aralar. Sol popülizmde, karşıtların birbirlerinin meşruluğunu tanıdığı çatışmalı konsensüs vardır. Agonistik mücadele, bir toplumsal düzenin ve iktidar ilişkilerinin inşa ettiği hegemonya türünün kurulumunun yapılandırılmasıdır. Burada Laclau’nun dikkat çektiği anlamda düzenlemeye konu olan şeylerin yani ontik içeriğin, düzen verici edim karşısında olumsuzluğu (2000, 71) söz konusudur. Düzen verme ile somut düzen, ontolojik olanla ontik olan arasındaki ilişkinin olumsuzluğunun yanı sıra, bu açıklığın kapanamazlığında kendisine yer bulur.

Hegemonya mantığı; eşdeğerlik zincirlerine tam anlamıyla uyan bir müdahale tarzı, bir siyasi eylemlilik olarak siyasi düzeni ortak yaşam alanlarını bir bütün olarak yeniden kurmak için geniş bir güçler koleksiyonunu eklemeye amacı güder (Arditi 2016, 62). Düzenleme düzeni gerektirirken, düzen onun düzenlenmesini gerektirir. Sol popülizmin yataylık yönünde bir dizi demokratik talebi birleştirip, dikey eklemeye ilkesinin niteliğine göre bir ortak irade yaratması, solda bir birleşme ve ortak dil yaratır. Agonistik mücadelede, mücadeleler kendi özgüllükleri içinde var olmaya devam ederken belli bir anda birleşmeyi mümkün kılacak demokrasiyi yeniden kazanma eğilimi söz konusudur. Bu yönüyle agonistik demokrasi; demokratik devrimi artan sayıda toplumsal ilişkiye genişletme – çoğaltma çabasının başlangıç noktasından kabule varır. Bu kabulle agonistik demokrasi, toplumsal ilişkilerde çoğulcu bir demokratik düzenin

olanaklı koşullarının nasıl yaratılacağı sorusuyla siyasalın yeniden tahayyülünü teyakkuzda tutar.

SONUÇ

“Bir siyasal nosyonu gerçek anlamda siyasal yapan [...] birçok farklı anlamı olması değil [...] bu nosyon üzerinde bir mücadele verilmiş olmasıdır. Siyasal mücadele aynı zamanda kelimeleri sahiplenme mücadelesidir. (Rancière 2011, 78)”

Rancière’in kelimeleriyle ifade etmek gerekirse, bu tez siyasal nosyonu gerçek anlamda siyasal yapan siyasalın mantığını hegemonya mantığına aktaran popülizm mantığının üzerinde post – temelci politikanın ontolojik yaklaşımının imkânları dâhilinde mücadele vermiştir. Post – temelci ontolojinin açtığı imkânı öznelliğe içkin bir değişme ihtimali ile irtibatlandıran dönüşün etkisi bu noktada önemlidir. Ontik kavrayışın kavrama yüklediği müphemlik, muğlaklık algısını tersine döndürerek ontolojik kavrayışın siyasal olana aktardığı popülizm kavramını; yine Rancière’in kelimeleriyle ifade etmek gerekirse, siyasal mücadele haline getirerek kelimeler olarak sahiplenme mücadelesine girişmiştir. Bu yönüyle popülizm, söylemsel ontolojisi haritalandırılarak hegemonya, antagonizma ve siyasal olan nezdinde kavramsal çerçevesiyle ele alınmıştır. Felsefi söylemdeki bastırılmış, gizli kalmış farklılıklar ve heterojenlikler ontolojik fark aracılığıyla hegemonyanın mantığını siyasalın mantığının özütü haline getiren popülizmin bir adlandırma pratiği olarak içerdikleri aktarılmıştır.

Bu aktarımda, her hegemonik oluşumun siyasi anlamda kurulmuş, kısmi, güvenilmez, anlaşılmaz ve değişime açık olan bir söylem ontolojisinin planı tasarlanarak Laclau’nun popülizmi ele alınmıştır. Bunu yaparken, siyasal olandaki kurucu negatifliğin izi sürülerek kimliğin temsilinden siyasalın öznesine

tartışma, farklı boyutlarıyla açılmıştır. Bu anlamda popülizmin halkının kim olduğuna/kimliğine dair Laclau'nun söylem analizi derinlemesine irdelenmiştir. Ardından, halkın temsiline varan süreçte hegemonya siyasetinin temsil siyasetiyle kurduğu ilişki göz önüne alınmıştır.

Post-temelci politikadaki ontolojik dönüşün etkisiyle siyasal olanı kuramsal açıklarken hegemonyadan ve antagonizmadan bahsetmenin gerektirdiği zeminde, siyasal mekânsal çoğalmanın anlatısına yer verilmiştir. Bu anlatıda, hegemonik mücadeleler olarak toplumsal hareketler, söylemsel ve siyasal ontolojileri çerçeveleri içerisine yerleştirilerek incelenmiştir. Siyasal olanın fiili genişlemesinin ikna edici bir izahı olarak temsil pratikleri; toplumsal hareketlerle farklı bir talepler zincirinin, bütünlüklerini oluşturan ve temsil eden eğilimsel bir “boş gösteren” halinde bir araya gelmesi kabilinde bir halk siyaseti teşkil edebilmesi neticesinde bağlama oturtulmuştur. Gramsci'den sonra hegemonyanın özgürleşmeyi kavramak ve ilerletmek saikiyle kolektif bir irade ve siyasi karşıtlığın oluşturulmasına dair nasıl bir hal aldığı, radikal ve çoğulcu demokrasi tartışması ekseninde popülizm – demokrasi ilintisi ile birlikte sunulmuştur.

Kimliğin temsili ve siyasalın öznesi halk, eşdeğerlilikler zincirini hayata geçiren *demosu* içeren demokrasinin imkânı olarak popülizmin kurucu rolü için bu noktada kristalize olmuştur. Halk, demokrasinin aşılmaz anlayışının bir düğüm noktası olarak çoğulculuğun varlığını ikrar eden demokratik siyaset için vazgeçilmez addedilmiştir. Bu yönüyle, “halk” aynı anda hem parça hem bütün, hem içerisi hem dışarı, hem hâlihazırda olan hem gelecek olan bir özne gibi görülmüştür (Agamben 1998, 176-180; Canovan 2005, 5, 65-90; Rancière 2010). Popülizmin halkı, demokrasi için arızı bir Truva atı olmak yerine bilakis söylemsel ve siyasal ontolojisiyle domino etkisi yaratan hareket ettirici konumuna gelmiştir. Bu yönüyle popülizm, “demokrasinin radikalleştirilmesi” fikriyle bağlantılı siyasal teorik çerçeve ekseninde belirleyici olmuştur. Popülizm, siyasetin toplumsal

farklılıkları hegemonize etmeye eğilimli, eşitsiz ve hiyerarşik karakteristiğini; Laclau ve Mouffe'un çatışma, duygulanım ve tahakkümü tanıyan siyasal ontolojisiyle anlamlandırılarak aktarılmıştır. Bu bağlamda, post – temelci politikanın ontolojik dönüşünden ileri gelen popülizme ontolojik yaklaşımla, toplumsalın olumsal karakteri ve siyasetin hegemonik yapısına dair kabuller düzen ve düzeltme edimindeki farklılık tartışmalarıyla beraber düşünülmüştür.

Demokrasiyi düşünmenin çoğulluğun ve farklılığın kabulünden geçtiğinden hareketle, çoğul ve farklı olan üzerine siyasal olanı yerleştiren popülizmin mantığında halkın inşasına atfedilen politik öznellik biçimi üzerinde durulmuştur. Özne olarak halkın öznelerinin kimliklerinin dağıldığı, çoğaldığı, farklılaştığı yerlerde farklılıkları (kimlikleri) mutlaklaştıran, tikellikleri üzerine kurmadan tikelci evrensellikleri uyarınca alınmıştır. Evrensel ve tikelin demokratik çoğulluğu mümkün kılan “tikelci evrensellik” ilişkisinde hegemonyanın mantığı, tekil doğrulara indirgenmeden, demokratik çoğulcu bakış açıları ve değer alanları doğrultusunda ele alınmıştır. Bu doğrultuda, siyasalın mantığını popülizm mantığı ile kurgulayan anlayış öne çıkarılmıştır. Buradan hareketle, siyasal hegemonik mücadeleler siyasalın özü olarak popülist momentin yarattığı olanaklılık koşullarında; demokrasiyle uyumlu hegemonik evrenselliğin adı olarak anlamlı hale getirilmiştir. Evrensellik ve tikelliğin siyasal kimlikler için oynadığı kurucu rol, halkın inşasıyla ilişkilendirilmiştir. Böylece, popülizmin kavramsal kuramsal çerçevesini yerleştirdiği anlatıya politik kuram içerisinde kuramın diliyle dikkat çekilmiştir. Kuramın somutlaştığı zeminde ise popülizmin izdüşümü olarak toplumsal hareketler anlatıya dâhil edilmiştir. Bu geçişte, negatifliğin görünülerinin politik ontolojideki belirleyiciliği üzerinde durulmuştur.

Sonuç olarak, siyasalın yeniden tahayyülünde radikal ve çoğulcu demokrasi ile onun uygulanma biçimi olan agonistik demokrasinin anlamlarının anlatımlarını içine açan derinliklerde çoğaltan *gelecek olan* bir ufuk çizgisiyle beraber düşünülmüştür. Post-temelci politikanın ontolojik dönüşünün etkisiyle popülizmin

demokrasi kabilinde yarattığı imkânların yeniden düşünülmesi gerekliliğine varılmıştır. Bu yönüyle bu tez çalışması, çağdaş siyaset teorisindeki güncel tartışmalar için popülizm ve hegemonyanın ayırt ediciliğini ve geçerliliğini hem koruyacak hem de geliştirecek yaklaşımların artmasını beklemektedir.

KAYNAKÇA

- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer*. Stanford, California: Stanford University Press. [*Kutsal İnsan*, çev. İsmail Türkmen, 2013. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.]
- Arditi, B. (2007). *Politics on the Edges of Liberalism Difference, Populism, Revolution, Agitation*, Edinburgh University Press. [*Liberalizmin Kıyılarında Siyaset Farklılık, Popülizm, Devrim, Ajitasyon*, çev. Emine Ayhan, 2010. İstanbul: Metis Yayınları.]
- Arditi, B. (2007). Post – hegemony: politics outside the usual post – Marxist paradigm. *Contemporary Politics*, 13 (3), 205 -26.
- Arditi, B. (2010). Populism is Hegemony is Politics? On Ernesto Laclau's *On Populist Reason*. *Constellations*, 17(3), 488 – 97.
- Arditi, B. (2016). Post-Hegemonya: Olağan Post-Marksist Paradigmanın Dışında Siyaset. *Radikal Demokrasi: Kitlenin Biyopolitikası Halkın Hegemonyası*, (Ed. A. Kioupkolis, G. Katsambekis) (Çev. E. Kartal, H. Doğan) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 29-68.
- Aslan, A. (2022). Popülizm. Muhammed A. Ağcan (Der.), içinde, *Çağdaş Siyaset Teorisi*, 447-477. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aykutalp, A. (2020). Radikal Demokrasi ve Popülist Siyasetin Öznesi Olarak Halk'ın İnşası. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 53-78.
- Balibar, E. (2016). *Eşitliközgürlük Siyasal Denemeler 1989-2009*. (O. Bülbül, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Benhabib, S. (2017). *Buhran Çağında Haysiyet: Zor Zamanlarda İnsan Hakları*. (B. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- Beveridge, R., & Koch, P. (2019). Urban everyday politics: Politicising practices and the transformation of the here and now. *Environment and Planning D: Society and Space*, 37(1), 142-157.
<https://doi.org/10.1177/0263775818805487>
- Boucher, G. (2019). *The Charmed Circle of Ideology: A Critique of Laclau&Mouffe, Butler&Zizek*, [İdeolojinin Büyülü Çemberi: Laclau ve Mouffe; Butler ve Zizek'in Eleştirisi, çev. Akın Sarı, 2019. Doruk Yayınları.]
- Brown, W. (2010). *Walled States, Waning Sovereignty*, Urzone. [Yükselen Duvarlar, Zayıflayan Egemenlik, çev. Emine Ayhan, 2011. İstanbul: Metis Yayınları.]
- Butler, J. (2018). *Biziz Halk! Toplanma Özgürlüğü Üzerine Düşünceler*. (Ferit Burak Aydar, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Canovan, M. (2005). *The People*. Cambridge: Polity.
- Colpani, G. (2022). Two Theories of Hegemony: Stuart Hall and Ernesto Laclau in Conversation. *Political Theory*, 50(2), 221-246.
<https://doi.org/10.1177/00905917211019392>
- Critchley, S., & Marchart, O. (Eds.). (2004). *Laclau: A Critical Reader* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203714720>
- Çelebi, A. (2006). "Siyaset Kaderimizdir": Carl Schmitt ve "Siyasal Kavramı". *Siyasal Kavramı*. Carl Schmitt, İstanbul: Metis Yayınları, 9-19.
- Çelik, N. B. (2011). Olumsuzlama, negatiflik ve politik ontoloji. *Toplum ve Bilim: İnanç ve Tahakküm...Kayıp ve Feda*, 120, 204-226.
- Dallmayr, F. (1999). "Demokrasi ve Çokkültürlülük", içinde, Benhabib S. (ed.). *Demokrasi ve Farklılık: Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Day, R. (2005). *Gramsci is Dead*. Londra: Sage.

- De Certau, M. (1988). *The Practice of Everyday Life*. Minneapolis: University of California Press.
- Derrida, J. (1973). *Speech and Phenomena, and Other Essays on Husserl's Theory of Signs*. (D. Allison, Çev.). Evanston, Ill.: Northwestern University Press.
- Derrida, J. (1982). Sending: on representation. *Social Research*, 49(2), 294-326.
- Fassin, E. (2017). *Populisme: le grand ressentiment*, Editions Textuel. [*Popülizm: Büyük Hınç*, çev. Güleener Kırnalı, İlker Kocael, 2017. Ankara: Heretik Basın Yayın.]
- Gramsci, A. (2012a). *Hapishane Defterleri- 2. Cilt*. (Çev: Barış Baysal). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Gramsci, A. (2012b). *Hapishane Defterleri- 3. Cilt*. (Çev: Barış Baysal). İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Geiselberger, H. (2017). *The Great Regression*, Polity Press. [*Büyük Gerileme Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma*, çev. Merisa Şahin, Aslı Biçen, Ahmet Nüvit Bingöl, Orhan Kılıç, 2020. İstanbul: Metis Yayınları.]
- Gerbaudo, P. (2022). *Büyük Geri Tepme: Popülizm ve Pandemi Sonrası Politika*. (K. Tanrıyar, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gentile, E. (2016). *"In democrazia il popolo è sempre sovrano" (Falso!)*. Gius. Laterza & Figli. [*"Demokraside Halk Her Zaman Egemendir" (Yalan!)*, çev. Volkan Çandar, 2017. İstanbul: İletişim Yayınları.]
- Glynos, J. ve Howarth D. 2007. *Logics of Critical Explanation in Social and Political Theory*. Routledge.
- Göksel, E. (2008). *Gramsci'ye Giriş ya da 'Hapishane Defterleri'ni Okumak*, Antonio Gramsci "Hapishane Defterleri", 2009 içinde, Ankara: Aşına Kitaplar.

- Heidegger, M. (1969). *Identity and difference* (J. Stambaugh, Trans.). New York: Harper & Row Publishing.
- Heidegger, M. (2011). *Varlık ve zaman* (2. Baskı). (K. H. Ökten, Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Hewlett, N. (2007). *Badiou, Balibar, Rancière: Re – thinking Emancipation*. Continuum. [*Badiou, Balibar, Rancière: Özgürleşmeyi Yeniden Düşünmek*, çev. İlksen Mavituna, 2018. İstanbul: Metropolis Yayıncılık.]
- Holloway, J. (2005). *Change the World without Taking Power. The Meaning of Revolution Today*. Londra: Pluto Press. [*İktidar Olmadan Dünyayı Değiştirmek*, çev. Pelin Sıral, 2003. İstanbul: İletişim Yayınları.]
- İnsel, A. (2000). 'Tikelci Evrensellik' Mümkün Mü?. *Evrensellik, Kimlik ve Özgürleşme*, Ernesto Laclau, İstanbul: Birikim Yayınları, s. 7 - 14
- Kalyvas, A. (2005). Popular Sovereignty, Democracy and the Constituent Power. *Constellations*, 12(2) 223-244.
- Kaya, A. (2018). Avrupa'da Sağ Popülizmin Anaakımlaşması. *Kültür Politikası ve Popülizm: Popülizmin Yükselişi ve Siyasal Pragmatizmin Krizi*, 14-30.
- Katsambekis, G. (2016). Halkın Çokluksal Momenti ya da Momentleri: Yerleşik İkilikleri Bozan Demokratik Eylemlilik. *Radikal Demokrasi: Kitlenin Biyopolitikası Halkın Hegemonyası*, (Ed. A. Kioupkiolis, G. Katsambekis) (Çev. E. Kartal, H. Doğan) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 29-68.
- Kim, S. (2022). Taking stock of the field of populism research: Are ideational approaches 'moralistic' and post-foundational discursive approaches 'normative'? *Politics*, 42(4), 492-504.
<https://doi.org/10.1177/02633957211007053>
- Kioupkiolis, A. ve Katsambekis, G. (2014). *Radical Democracy and Collective Movements Today*, Ashgate Publishing Limited. [*Radikal Demokrasi: Kitlenin Biyopolitikası, Halkın Hegemonyası*, çev. Esmâ Kartal, Hayrullah Doğan, 2016. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları]

- Kioupkiolis, A. (2016). Bir Çokluk Hegemonyası: Hatları Karıştırma. *Radikal Demokrasi: Kitlenin Biyopolitikası Halkın Hegemonyası*, (Ed. A. Kioupkiolis, G. Katsambekis) (Çev. E. Kartal, H. Doğan) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 217-243.
- Knott, A. (2016). Laclau'da ve Hardt ve Negri'de Temsil ve Siyasal Mekân. *Radikal Demokrasi: Kitlenin Biyopolitikası Halkın Hegemonyası*, (Ed. A. Kioupkiolis, G. Katsambekis) (Çev. E. Kartal, H. Doğan) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 29-68.
- Laclau, E. (1990). *New Reflections on the Revolution of Our Time*. Londra: Verso.
- Laclau, E. (2004). Glimpsing the Future: A Reply, Laclau: A Critical Reader içinde, der. S. Critchley ve O. Marchart. Londra: Routledge, 279-328.
- Laclau, E. (2005a). Populism: What's in a Name? , *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, der. F. Panizza, Londra: Verso, 32 – 49. [*Popülizm Bir Ad Ne İçerir?*], çev. H. Özen, 2011. Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 1, 135-146.
- Laclau, E. (2005b). *On Populist Reason*. Londra: Verso. [*Popülist Akıl Üzerine*, çev. Nur Betül Çelik, 2005. Ankara: Epos Yayınları.]
- Laclau, E. (2006). *Emancipation(s)*. Londra ve New York: Verso. [*Evensellik, Kimlik ve Özgürleşme*, çev. Ertuğrul Başer, 2003. İstanbul: Birikim.]
- Laclau, E. ve Mouffe, C. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. 2.basım Londra ve New York: Verso [*Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, çev. Ahmet Kardam, 2015. İstanbul: İletişim Yayınları.]
- Laclau, E. (2015). Marksist Teoride İdeoloji ve Politika. Çev. F. Gültekin. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Laclau, E. (2016). Yapıbozum, Pragmatizm, Hegemonya. *Yapıbozum ve Pragmatizm* içinde (Ed. C. Mouffe) (Çev. T. Birkan), İstanbul: İletişim Yayınları, 79-112.

- Landau-Donnelly, F., & Pohl, L. (2023). Towards a post-foundational geography: Spaces of negativity, contingency, and antagonism. *Progress in Human Geography*, 47(4), 481-499. <https://doi.org/10.1177/03091325231156928>
- Marchart, O. (2005). In The Name Of The People Populist Reason And The Subject Of The Political. *diacritics*, 35(3), 3-19.
- Marchart, O. (2007). *Post – Foundational Political Thought: Political Difference in Nancy, Lefort, Badiou and Laclau*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Marchart, O. (2004). Politics and Ontological Difference. *Laclau a Critical Reader*. (Ed. Critchley S. ve Marchart O.) Routledge: Londra, 54-72.
- Marchart O. (2011) Democracy and minimal politics: The political difference and its consequences. *South Atlantic Quarterly* 110(4): 965–973.
- Marchart, O. (2012). Elements of Protest. *Cultural Studies*, 26(2-3), 223-241.
- Marchart, O. (2018). *Thinking Antagonism: Political Ontology after Laclau*. Edinburgh: Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.1515/9781474413329>
- Massey D. (2005) For Space. London: Sage.
- Moffitt, B. (2016). *The Global Rise of Populism Performance, Political Style, and Representation*, Board of Trustees of the Leland Stanford Junior University. [Popülizmin Küresel Yükselişi Performans, Siyasi Üslup ve Temsil, çev. Onur Özgür, 2020. İstanbul: İletişim Yayınları.]
- Moffitt, B. (2022). *Popülizm*. çev. Y. Öner, İstanbul: Liberus Kitap.
- Mouffe, C. (1999). “Demokrasi, İktidar ve “Siyasal Düzen””, içinde, Benhabib S. (ed.). *Demokrasi ve Farklılık: Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Mouffe, C. (2000). *The Democratic Paradox*. Londra: Verso. [Demokratik Paradoks, çev. A. Cevdet Aşkın, 2002. Ankara: Epos Yayınları.]

- Mouffe, C. (2005). *On the Political*. Londra ve New York: Routledge. [*Siyasal Üzerine*, çev. A. Mehmet Ratip, 2010. İstanbul: İletişim.]
- Mouffe, C. (2008). *Siyasetin Dönüşü*. Çev. F. Bakırcı ve A. Çolak, Ankara: Epos Yayınları.
- Mouffe, C. (2018). *Siyasal Üzerine*. Çev. M. Ratip, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mouffe, C. (2012). Tartışmacı Kamusal Alanlar, Demokratik Siyaset ve Tutkuların Dinamiği. *Farklı Dünyaları Düşünmek*, (J. Backstein, D. Birnbaum, S. O. Wallenstein, Ed.) (S.Kılıç, Çev.),107-118. İstanbul: Metis Yayınları.
- Mouffe, C. (2015). *Dünyayı Politik Düşünmek: Agonistik Siyaset*, çev. M. Buzluolcay, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mouffe, C. (2018). *For a Left Populism*. Londra: Verso. [*Sol Popülizm*, çev. Aybars Yanık, 2019. İstanbul: İletişim Yayınları.]
- Mouffe, C. (2019). Carl Schmitt ve Liberal Demokrasinin Paradoksu, içinde, Mouffe C. (ed.) Carl Schmitt'in Meydan Okuması. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mudde, C. ve Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press. [*Popülizm Kısa Bir Giriş*, çev. S. Erdem Türköz, 2019. Ankara: Nika Yayınevi.]
- Müller, J – W. (2016). Was ist Populismus? [Popülizm Nedir? , çev. Onur Yıldız, 2017. İstanbul: İletişim Yayınları.]
- Newman, S. (2014). Bakunin'den Lacan'a Anti-Oteriteryanizm ve İktidarın Altüst Oluşu. (Kürşad Kızıltuğ, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Pitkin, H. F. (1967). *The Concept of Representation*, Berkeley ve Los Angeles, California: University of California Press.
- Prentoulis M. ve Thomassen L. (2016). Meydanlarda Özerklik ve Hegemonya: 2011 Yunanistan ve İspanya Protestoları. *Radikal Demokrasi: Kitlenin*

- Biyopolitikası Halkın Hegemonyası*, (Ed. A. Kioupkiolis, G. Katsambekis) (Çev. E. Kartal, H. Doğan) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 307-337.
- Özdemir, E. (2022). Postmarksizm. Muhammed A. Ağcan (Der.), içinde, *Çağdaş Siyaset Teorisi*, 163-190. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rancière, J. (2004). *Disagreement*. Çev. J. Rose. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press. [*Uyuşmazlık: Politika ve Felsefe*, çev. Hakkı Hünler, 2006. İstanbul: Ara-ılık Yayınları.]
- Rancière, J. (2010). *Dissensus: On Politics and Aesthetics*. Londra: Continuum. . [*Uyuşmazlık: Politika ve Felsefe*, çev. Hakkı Hünler, 2006. İstanbul: Ara-ılık Yayınları.]
- Rancière, J. (2011). Democracies against democracy. An interview with E. Hazan, G. Agamben vd., Democracy. In *What State?* New York: Columbia University Press, 76-81.
- Rancière, J. (2018). *Nasıl Bir Zamanda Yaşıyoruz? Söyleşi: Eric Hazan*. (M. Erşen, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Rekret, P. (2016). Genelleştirilmiş Karşıtlık ve Laclau ile Negri Arasındaki Tartışmada Siyasal Ontoloji. *Radikal Demokrasi: Kitlenin Biyopolitikası Halkın Hegemonyası*, (Ed. A. Kioupkiolis, G. Katsambekis) (Çev. E. Kartal, H. Doğan) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 191-213.
- Sassoon, A. S. (2012). Pasif Devrim ve Reform Politikası. *Gramsci'ye Farklı Yaklaşımlar* içinden, der. Anne Showstack Sassoon, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Schmitt, C. (2007). *The Concept of the Political*. çev. G. Schwab. Chicago, IL: University of Chicago Press. [*Siyasal Kavramı*, çev. Ece Göztepe, 2009. İstanbul: Metis Yayıncılık.]
- Stavrakakis, Y. (1999). *Lacan and the Political*. Routledge.

- Stavrakakis, Y. (2016). Hegemonya mı Post-hegemonya mı? Söylem, Temsil ve Gerçeğin İntikam(lar)ı. *Radikal Demokrasi: Kitlenin Biyopolitikası Halkın Hegemonyası*, (Ed. A. Kioupkiolis, G. Katsambekis) (Çev. E. Kartal, H. Doğan) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 29-68.
- Taggart, P. (2000). *Populism*. Open University Press.
- Tønder, L. ve Thomassen L. (der) (2005). *Radical Democracy: Politics between Abundance and Lack*. Manchester: Manchester University Press.
- Townshend, J. (2004). Laclau and Mouffe's Hegemonic Project: The Story So Far. *Political Studies*, 52(2), 269-88.
- Turner, B. (2019). Affinity and antagonism: Structuralism, comparison and transformation in pluralist political ontology. *Philosophy & Social Criticism*, 45(1), 27-49. <https://doi.org/10.1177/0191453718797985>
- Valentine, J. (2001). The Hegemony of Hegemony. *History of the Human Sciences*, 14(2), 88-104.
- Virno, P. (2004). *A Grammar of the Multitude*. New York: Semiotext(e). [Çokluğun Grameri, çev. Volkan Kocagül ve Münevver Çelik, 2013. İstanbul: Otonom Yayıncılık.]
- Vukovic, S. (2018). Neden Tanrı Sırp Sanatçılarının Düşlerini Sever ya da Popülizmin Savaş Alanında Sanat ve Kültür. *Kültür Politikası ve Popülizm: Popülizmin Yükselişi ve Siyasal Pragmatizmin Krizi*, 127-135.
- Yıldırım, Y. (2020). *Sosyal Forum'dan Öfkeli'ler'e Yeni Toplumsal Hareketlerin Kurucu Gücü*. İstanbul: İletişim Yayınları.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 02/02/2024

Tez Başlığı: ÇAĞDAŞ SİYASET TEORİSİNDE KİMLİK VE POPÜLİZM

Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 90 sayfalık kısmına ilişkin, 02/02/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5'dir.

Uygulanan filtrelemeler*:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Duygu Karabulut

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Duygu Karabulut
	Öğrenci No	N18134167
	Enstitü Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Siyaset Bilimi Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Ruhtan Yalçiner

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

Date: 02/02/2024

Thesis Title (In English): IDENTITY AND POPULISM IN CONTEMPORARY POLITICAL THEORY

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 02/02/2024 for the total of 90 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 5 %.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Duygu Karabulut

Student Information	Name-Surname	Duygu Karabulut
	Student Number	N18134167
	Department	Political Science and Public Administration
	Programme	Political Science Masters With Thesis

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Ruhtan Yalçiner, PhD

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding refence, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 02/02/2024

Tez Başlığı (Türkçe): ÇAĞDAŞ SİYASET TEORİSİNDE KİMLİK VE POPÜLİZM

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Duygu Karabulut

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Duygu Karabulut
	Öğrenci No	N18134167
	Enstitü Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Siyaset Bilimi Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Ruhtan Yalçiner

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

Date: 02/02/2024

ThesisTitle (In English): IDENTITY AND POPULISM IN CONTEMPORARY POLITICAL THEORY

My thesis work with the title given above:

1. Does not perform experimentation on people or animals.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview.
5. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.

I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.

I respectfully submit this for approval.

Duygu Karabulut

Student Information	Name-Surname	Duygu Karabulut
	Student Number	N18134167
	Department	Political Science and Public Administration
	Programme	Political Science Masters With Thesis

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Ruhtan Yalçiner, PhD